

Riscuri și vulnerabilități ale elevilor în mediul online RAPORT DE CERCETARE

RO Cyberex – Perfecționare, cooperare și prevenire în lupta împotriva criminalității informatice

Februarie 2021

Telefon:
021/208 25 25 int. 26039

Adresă:
București, Str. Domnița Anastasia nr. 1, sector 5

E-mail:
prevenire@politiaromana.ro

Site web:
<https://www.politiaromana.ro/ro/structura-politiei-romane/unitati-centrale/institutul-de-cercetare-si-prevenire-a-criminalitatii>

Cuprins

Metodologie _____	1
Motivație _____	1
Scop _____	3
Obiective _____	3
Metode de cercetare _____	4
Rezultatele sondajului de opinie _____	7
Obiceiurile de utilizare a internetului de către copii _____	7
Siguranța elevilor pe internet _____	12
Competențe digitale ale minorilor în privința măsurilor de siguranță în utilizarea internetului _____	15
Victimizarea minorilor pe internet _____	18
Informarea elevilor despre siguranța pe internet și despre riscurile din mediul online _____	37
Rezultatele interviurilor _____	41
Interviuri cu cadrele didactice _____	41
Interviuri cu polițiștii _____	53
Moduri de operare _____	53
Profilul victimelor _____	54
Profilul autorilor _____	55
Mobilul faptelor _____	56
Moduri de operare _____	56
Relația autor-victimă _____	58
Abordarea victimelor _____	58

Mobilul faptelor	59
Profilul victimelor	60
Profilul autorilor	60
Concluzii	70
Contact	73

Metodologie

Motivație

Evoluția criminalității informatice din România a fost potențată de dezvoltarea tehnologică rapidă de pe piața dispozitivelor mobile conectabile la internet (laptopuri, smartphone-uri, tablete), de creșterea numărului de utilizatori ai acestora și ai serviciilor de internet, concomitent cu răspândirea la scară largă și cu mare succes a rețelelor de socializare, inclusiv în rândul minorilor.

Numărul mare de utilizatori ai internetului,

vârsta mică la care copiii intră pentru prima dată online,

nivelul scăzut al competențelor digitale concrete,

diversitatea riscurilor online

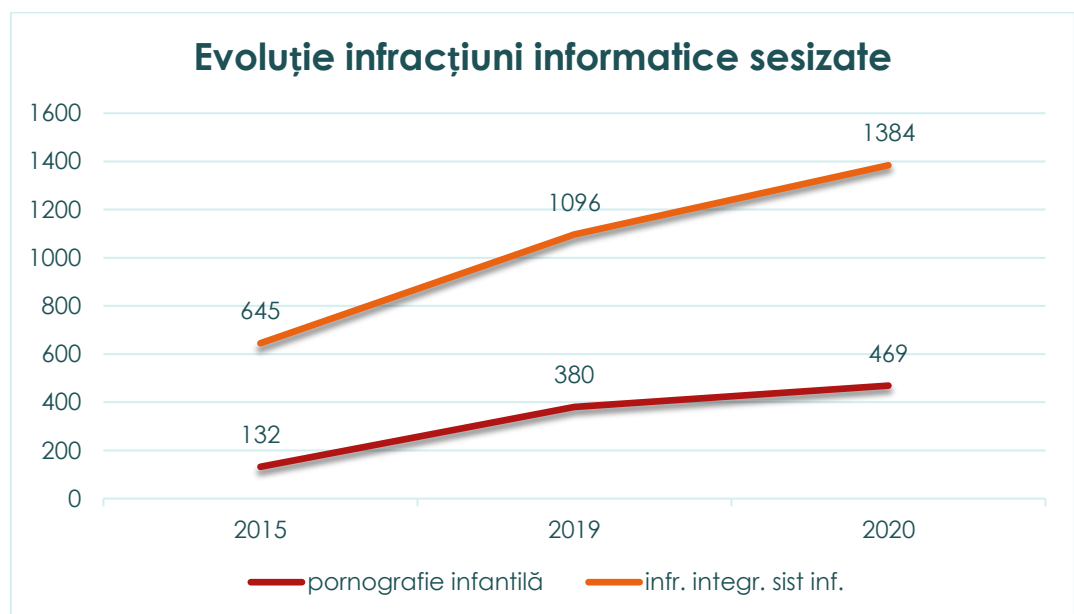
Studiile care măsoară traficul de internet în România arată că internetul s-a transformat dintr-un canal media într-o utilitate, internetul fiind popular în special în rândul tinerilor. Astfel, în anul 2015, 95% dintre tinerii cu vârste între 14 și 24 de ani utilizau internetul în mediul urban, procentul fiind de 82% pentru tinerii din aceeași categorie de vârstă din mediul rural (Biroul Român de Audit Transmedia, 2015).

În plus, conform studiului EU Kids Online II (2011), realizat la inițiativa Uniunii Europene, în România exista cea mai mare incidență a hărțuirilor din Europa. 41% dintre copiii români intervievați atunci declarau că au fost hărțuiți fie în viața reală, fie pe internet. În același timp, s-a constatat că profilurile românilor de pe rețelele de socializare sunt mai slab securizate decât ale altor utilizatori.

Noul studiu EU Kids Online (2020) arată că în rândul copiilor români (cu vârste cuprinse între 9 și 16 ani) se înregistrează, în continuare, unul dintre cele mai mari procente de hărțuire atât pe internet, cât și în afara acestuia (41% în total, 13% doar pe internet), precum și cel mai mare procent la primirea de mesaje sexuale (fenomenul „sexting”): 22% dintre copiii cu vârste între 11 și 16 ani. Dintre cei expuși, 38% afirmă că au fost deranjați de aceste mesaje.

Din analiza situației operative rezultă că, în perioada 2015-2019, numărul infracțiunilor de pornografie infantilă sesizate a crescut de la 132 la 380 (o creștere cu 188%), iar al celor contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice de la 645 la 1096 (creștere cu 70%).

Pe parcursul anului 2020, criminalitatea informatică sesizată și-a mărit din nou volumul: astfel, numărul infracțiunilor de pornografie infantilă a cunoscut o creștere cu 23% față de anul anterior (de la 380 la 469 astfel de infracțiuni sesizate), iar numărul infracțiunilor contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice cu 26% (de la 1096 la 1384 infracțiuni sesizate).

*Necesitatea
măsurilor de
prevenire a
victimizării
minorilor pe
internet*

Rezultă astfel necesitatea întăririi măsurilor de prevenire și de combatere a acestui fenomen în plină dezvoltare, atât prin întărirea cooperării dintre autoritățile de aplicare a legii și mediul privat, cât și prin campanii de conștientizare și de prevenire a victimizării populației, în general, a minorilor în mod special.

*Riscuri,
vulnerabilități elevi
10-18 ani*

*Conceptul
proiectului de
prevenire*

*Evoluție
pornografie
infantilă și atacuri
cibernetice*

*Obiceiuri de
utilizare a
internetului*

*Competențe
digitale măsuri de
siguranță*

Moduri de operare

*Mecanisme de
victimizare*

*Caracteristici
victime*

*Factori de risc,
vulnerabilități
minori*

Caracteristici autori

Scop

Prezentul studiu și-a propus identificarea principalelor riscuri și vulnerabilități cu care se confruntă elevii cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani din România în mediul online (în principal pornografie infantilă și atacuri cibernetice), tipologii victimale și infracționale, moduri de operare etc.

Rezultatele cercetării vor sta la baza realizării conceptului proiectului de prevenire, care va fi axată efectiv pe nevoile identificate la nivelul grupului țintă.

Obiective

- Evoluția fenomenului criminalității informatice, cu accent pe atacurile cibernetice cu victime minori și pornografia infantilă (dimensiunea problemei);
- Descrierea obiceiurilor de utilizare a internetului de către copii și a comportamentului acestora pe internet;
- Evaluarea gradului de cunoaștere și de utilizare a măsurilor de siguranță de către minori în utilizarea internetului;
- Descrierea modurilor de operare în comiterea infracțiunilor din sfera atacurilor cibernetice și pornografie infantilă/ descrierea mecanismelor de victimizare a copiilor în mediul virtual;
- Identificarea factorilor de risc în utilizarea internetului de către minori;
- Identificarea principalelor caracteristici ale victimelor atacurilor cibernetice (minori) și pornografiei infantile (realizarea unor tipologii victimale);
- Identificarea principalelor vulnerabilități ale minorilor cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani în privința atacurilor cibernetice și pornografiei infantile;
- Identificarea principalelor caracteristici ale autorilor atacurilor cibernetice și pornografiei infantile (realizarea unor tipologii infracționale);
- Identificarea factorilor favorizanți pentru comiterea infracțiunilor din sfera atacurilor cibernetice și pornografiei infantile/ factorilor care au favorizat victimizarea;
- Identificarea frecvenței unor comportamente infracționale și a victimizării în mediul virtual în rândul minorilor cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani;

Necesar de educație, măsuri de prevenire a victimizării

Măsuri de creștere a raportării

- Identificarea unor măsuri de prevenire a victimizării în mediul online a minorilor și de reducere a numărului de victime minore;
- Identificarea necesarului de educație cu privire la utilizarea în siguranță a internetului de către minori;
- Identificarea unor măsuri de creștere a raportării infracțiunilor din sfera atacurilor cibernetice și a pornografiei infantile de către minori.

Metode de cercetare

1. Interviu cu actori-cheie implicați în prevenirea și combaterea criminalității informatice împotriva copiilor

- În perioada 16.03 – 30.04.2020 au fost realizate 12 interviuri cu polițiști din cadrul structurilor de combatere a criminalității organizate care au instrumentat cazuri de atacuri cibernetice ale căror victime au fost minori și polițiști care au instrumentat cazuri de pornografie infantilă (în județele Alba, Bacău, Caraș-Severin, Gorj, Galați, Giurgiu, Iași, Prahova, Suceava, Timiș și municipiul București);
- În perioada 18.05 – 19.06.2020 au fost realizate 11 interviuri cu cadre didactice care au elevi cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani (profesori diriginți și profesori de informatică) din județele Alba, Bacău, Caraș-Severin, Gorj, Galați, Giurgiu, Iași, Prahova, Suceava, Timiș și municipiul București;
- Interviuurile au fost realizate de către sociologii din cadrul structurilor teritoriale de analiză și prevenire a criminalității pe baza ghidurilor transmise de către Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității (Anexa 1. Ghid interviu polițiști și Anexa 2. Ghid interviu cadre didactice);
- Județele au fost selectate pe baza situației operative (cele care au înregistrat mai multe cazuri de infracțiuni sesizate din sfera criminalității informatice – contra siguranței și integrității sistemelor și datelor informatice și/sau pornografie infantilă în anul 2019).

Interviuri polițiști criminalitate informatică

Interviuri cadre didactice (profesori diriginți, profesori de informatică)

*Sondaj de opinie
elevi
10 – 18 ani
(clasele IV – XI)*

- Datele rezultate în urma realizării interviurilor au fost prelucrate și analizate cu ajutorul softului specializat MaxQData, care a fost achiziționat în cadrul proiectului.
- 2. Sondaj de opinie în rândul elevilor cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani**
- Sondajul a fost realizat pe un eșantion de 1445 de elevi, reprezentativ la nivel național pentru populația de elevi cu vârste cuprinse între 10-18 ani (eșantionul a fost aleatoriu, multistadial, stratificat).
- Criteriile de stratificare au fost: nivelul de învățământ (clasa de studiu – IV-XI), mediul de rezidență (urban/rural) și regiunea de dezvoltare. Repartiția numărului de chestionare pe județe (în clase de minimum 20 de elevi) a fost realizată în mod aleatoriu, în funcție de stratificarea tristadială realizată anterior.
- Localitățile în care au fost aplicate chestionarele au fost selectate aleatoriu din baza de date cu unități de învățământ preuniversitar la nivel național, oferită de către Ministerul Educației și Cercetării, iar unitățile de învățământ în care erau înmatriculați elevii chestionați au fost selectate aleatoriu de către personalul structurilor teritoriale de analiză și prevenire a criminalității care s-a ocupat de aplicarea chestionarelor (Anexa 3. Eșantion elevi);
- Eroare de eșantionare: $\pm 3\%$, la un nivel de încredere de 95%;
- Pentru eficientizarea activității de culegere a datelor din teren, în cele 41 de județe și Municipiul București a fost utilizată metoda CAPI (computer assisted personal interview), iar răspunsurile au fost înregistrate electronic și online;
- Perioada în care s-a desfășurat sondajul de opinie în rândul elevilor a fost 16.11 – 03.12.2020, conform instrucțiunilor de aplicare transmise de către Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității (Anexa 3). Astfel, chestionarele au fost autoaplicate de către elevi în cadrul unei sesiuni online, stabilită în prealabil de comun acord între personalul structurilor teritoriale de analiză și prevenire a criminalității și învățătorul/ dirigintele clasei selectate. Pe parcursul acestei

sesiuni, elevii au primit linkul chestionarului online, au primit instrucțiunile tehnice de completare și au fost sprijiniți online de către lucrătorii structurilor de analiză și prevenire a criminalității, acolo unde a fost necesar.

- Chestionarul online se regăsește la adresa:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSebSLOo3oJF7QOr9CnpFxAwCB0aSYmZNN6W6-kmSaIZwqgLg/viewform?usp=sf_link (vezi Anexa 4).

- Datele culese în urma aplicării chestionarelor în rândul elevilor au fost prelucrate și analizate cu ajutorul softului specializat SPSS Statistics, care a fost achiziționat în cadrul proiectului.

Rezultatele sondajului de opinie

Obiceiurile de utilizare a internetului de către copii

1.1 Cât de des utilizezi internetul?

*96% dintre elevi
utilizează internetul
în fiecare zi*

- Marea majoritate a elevilor chestionați (96%) utilizează internetul în fiecare zi. În funcție de categoria de vârstă, se observă faptul că procentul este ușor mai scăzut în cazul elevilor cu vârsta sub 14 ani (93%), comparativ cu cei având vârste mai mari (peste 98%).
- Nu există diferențe semnificative între fete și băieți în ceea ce privește frecvența utilizării internetului, în schimb elevii din mediul urban se conectează mai des decât cei din mediul rural (97%, comparativ cu 93%).

1.2 De unde accesezi internetul? (răspuns multiplu)

*76% dintre elevi
accesează
internetul de pe
propriul dispozitiv
mobil (smartphone,
tabletă)*

- În general, minorii accesează internetul de pe mai multe dispozitive, în funcție de disponibilitatea acestora. Astfel, cei mai mulți (aproximativ 76%) au acces la internet de pe propriul dispozitiv mobil (smartphone sau tabletă), însă ei se mai conectează și de acasă, de pe propriul computer sau laptop (48%), de pe un computer sau laptop pe care îl folosesc împreună cu familia (25%), pe televizor (23%), pe o consolă de jocuri (11%), de pe telefonul/ tableta unui membru adult al familiei (ex. părinți, bunici – 7%), de acasă, pe tableta primită de la școală (4%), de pe telefonul/ tableta unui alt membru minor al familiei (ex. frate, verișor – 4%) sau de la școală, pe un dispozitiv al școlii (computer, laptop, tabletă – 3,5%).
- 82% dintre elevii de peste 14 ani au acces la internet de pe propriul dispozitiv mobil, față de 69% dintre cei cu vârste mai mici.
- Diferența între fete și băieți constă în faptul că sunt mai mulți băieți care se conectează la internet pe o consolă de jocuri (18% dintre băieți, comparativ cu 5% dintre fete).
- Elevii din mediul rural, față de cei din urban, se conectează mai puțin de pe propriul dispozitiv mobil (65%, față de 80%), și mai mult de pe telefonul/tableta

unui membru adult al familiei (10,4%, față de 5,5%), de pe telefonul/tableta unui alt membru minor al familiei (6%, față de 3%) sau de acasă, pe tableta primită de la școală (6%, față de 4%).

1.3 Din câte îți amintești, câți ani aveai când ai început să utilizezi internetul?

40% dintre elevi au început să utilizeze internetul între 8 și 10 ani, în timp ce 39% au descoperit internetul când aveau mai puțin de 7 ani.

- Peste trei sferturi dintre elevi (78%) declară că au început să utilizeze internetul când aveau cel mult 10 ani.
- 14% aveau cel mult 5 ani când s-au conectat pe internet prima dată, iar aproximativ 25% aveau vârste cuprinse între 6 și 7 ani.
- Categoria de vârstă cea mai reprezentată pentru inițierea în utilizarea internetului este 8-10 ani (40% dintre elevi).
- Nu există diferențe semnificative între mediul urban și rural în privința vârstei la prima conectare, în schimb băieții au avut primele contacte cu internetul la vârste mai mici decât fetele (17% dintre băieți aveau cel mult 5 ani când au început să utilizeze internetul, comparativ cu 10% dintre fete).

1.4 Cum ai învățat să utilizezi internetul? (răspuns multiplu)

40% dintre elevi au învățat singuri să utilizeze internetul, fără nici un fel de sprijin din partea altor persoane

- 40% dintre elevi afirmă că au învățat singuri cum se utilizează internetul, fără nici un fel de ajutor din altă parte. La aceștia se mai adaugă și cei care susțin că au învățat singuri, însă au fost îndrumați și de alte persoane (27%). Prin urmare, 67% dintre elevi afirmă că au descoperit, în principal, singuri cum să utilizeze internetul.
- Adulții din familie au avut un rol în inițierea utilizării internetului în 33% din cazuri, iar îndrumarea unui cadru didactic a intervenit în 6% din situații.

Cum ai învățat să utilizezi internetul? (răspuns multiplu)	(%)
• ai descoperit singur cum se folosește	67%
• te-a îndrumat un adult din familie (părinți, bunici)	33%
• te-a îndrumat un membru minor din familie (frate, verișor)	22%
• ai învățat de la un prieten, coleg	19%
• ai învățat la școală/ te-a îndrumat un profesor	6%

- Rolul membrilor minori ai familiei și al prietenilor ori colegilor a fost destul de important în deprinderea utilizării internetului (pentru 22%, respectiv 19% dintre respondenți).
- În cazul fetelor, este mai mic procentul celor care au învățat singure decât în cazul băieților. De asemenea, sunt mai multe fete care au fost îndrumate de către persoane adulte în utilizarea internetului.
- Elevii din mediul rural declară în mai mare măsură că au fost ajutați de către cadrele didactice în deprinderea utilizării internetului, comparativ cu cei din mediul urban, și în mai mică măsură că au descoperit singuri cum se folosește.

Băieții au învățat să utilizeze internetul singuri mai mult decât fetele

1.5 Ce fel de activități ai făcut online în ultimele 12 luni? (răspuns multiplu)

- În condițiile suspendării cursurilor fizice în unitățile de învățământ și desfășurării activităților didactice online din cauza pandemiei de COVID 19, activitatea pe internet cel mai des menționată de către elevi a fost școala online (82% dintre respondenți).
- Activitățile online preferate de către minori au fost, în ordine, utilizarea rețelelor sociale (ex. Facebook, Instagram, Twitter etc.), scris, citit, verificat e-mailuri, instant messaging (ex. What'sApp, Facebook Messenger, Snapchat etc.), vizionarea de filme, seriale online și apeluri voce sau video cu ajutorul unor aplicații care utilizează internetul (ex. Skype, What'sApp).
- 55% dintre elevii chestionați au menționat că au căutat online informații pentru teme în ultimele 12 luni.

64% dintre elevii cu vârsta între 10 și 18 ani accesează internetul pentru utilizarea rețelelor sociale

59% dintre elevi utilizează internetul pentru instant messaging, iar 57% pentru apeluri voce sau video

34% dintre copiii cu vârste între 10 și 18 ani fac cumpărături online

22% dintre persoanele din grupul-țintă fac postări pe propriul vlog

Ce fel de activități ai făcut online în ultimele 12 luni? (răspuns multiplu) (%)	
• școala online	82%
• utilizarea rețelelor sociale (ex. Facebook, Instagram, Twitter etc.)	64%
• scris, citit, verificat e-mailuri	61%
• instant messaging (ex. What'sApp, Facebook Messenger, Snapchat etc.)	59%
• vizionarea de filme, seriale online	59%
• apeluri voce sau video cu ajutorul unor aplicații care utilizează internetul (ex. Skype, What'sApp)	57%
• căutarea de informații pentru teme	55%
• jocuri online împreună cu alte persoane	54%
• divertisment (ex. vizionarea unor clipuri video sau audio pe YouTube, inclusiv urmărirea unor vloggeri)	52%
• căutarea de informații despre subiecte care te interesează pe tine	47%
• jocuri online singur	47%
• cumpărarea de bunuri sau servicii (ex. cărți, bilete la concerte, bilete de tren, echipament sportiv, îmbrăcăminte etc.)	34%
• descărcarea de filme, seriale, muzică	30%
• citit unele știri, postări pe bloguri, forumuri	28%
• postări pe propriul vlog (ex. pe YouTube, TikTok)	22%
• descărcarea de cărți	16%
• e-learning (urmărirea unor cursuri online, altele decât școala online)	15%
• scris comentarii pe blogurile, forumurile altor persoane	12%
• întreținerea propriului blog, postări pe propriul blog	5%

- Pe internet, fetele sunt interesate în mai mare măsură decât băieții de utilizarea rețelelor sociale (69% față de 59%), vizionarea de filme, seriale online (66% față de 51%), căutarea de informații pentru teme (61% față de 48%), căutarea de

Pe internet, fetele sunt mai interesate de utilizarea rețelelor sociale, iar băieții de jocurile online

31% dintre copiii sub 14 ani fac postări pe propriul vlog

18% dintre elevii sub 14 ani au făcut cumpărături online în ultimele 12 luni

informații despre subiecte de interes (53% față de 41%) și descărcarea de cărți (22% față de 9%).

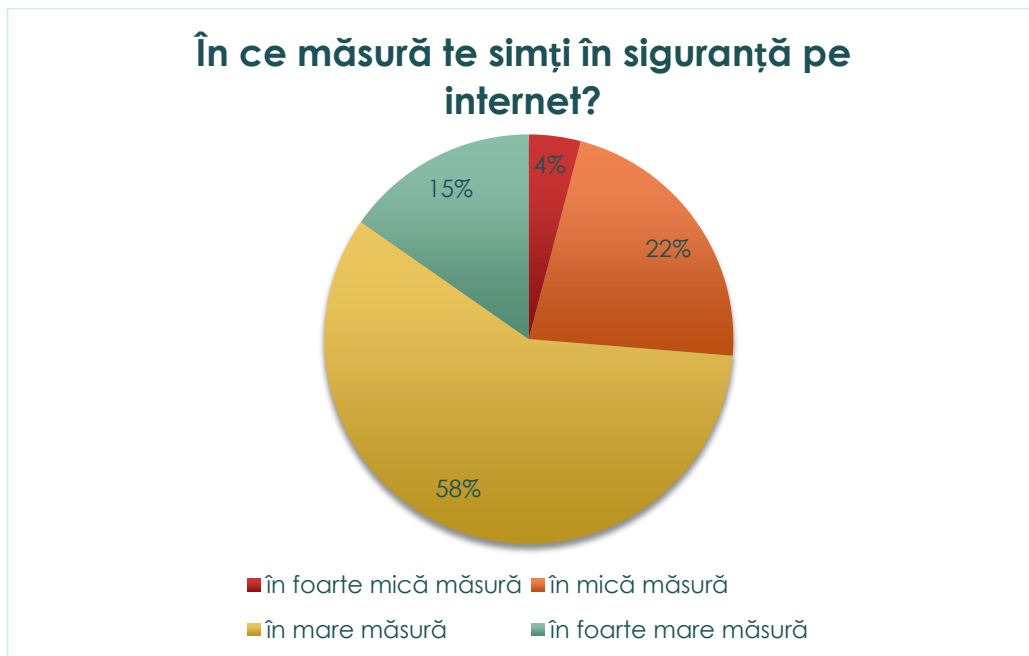
- În schimb, băieții sunt mult mai interesați decât fetele de jocurile online împreună cu alte persoane (67% față de 42%) și de jocurile online singuri (58% față de 39%).
- În general, elevii sub 14 ani au un interes mult mai mare pentru postările pe propriul vlog (ex. pe YouTube, TikTok), comparativ cu celelalte categorii de vârstă (31% comparativ cu 14% cei cu vârste de 14-15 ani și 18% ce de peste 15 ani).
- În schimb, atât elevii de 14-15 ani, cât și cei cu vârste între 16 și 18 ani arată un interes mai mare achiziționării online de bunuri sau servicii (ex. cărți, bilete la concerte, bilete de tren, echipament sportiv, îmbrăcăminte etc.) – 49%, respectiv 46%, utilizării rețelelor sociale (76%, respectiv 78%), instant messaging (72%, respectiv 67%), divertismentului (ex. vizionarea unor clipuri video sau audio pe YouTube, inclusiv urmărirea unor vloggeri) – 61%, respectiv 56%, precum și descărcării de filme, seriale, muzică (41%, respectiv 33%).
- Cele mai mari diferențe între elevii dintre mediul urban și cel rural se înregistrează în utilizarea internetului pentru cumpărături online (40% urban, 18% rural), vizionarea de filme, seriale online (65%, respectiv 43%), apeluri voce sau video (63%, respectiv 43%), instant messaging (64%, respectiv 45%) și divertisment (ex. vizionarea unor clipuri video sau audio pe YouTube, inclusiv urmărirea unor vloggeri) – 57%, respectiv 38%.

Siguranța elevilor pe internet

1.6 În ce măsură te simți în siguranță pe internet?

26% dintre elevi nu se simt în siguranță pe internet

- Cei mai mulți dintre elevii cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani susțin că se simt în siguranță atunci când navighează pe internet. Totuși, aproximativ un sfert dintre minorii din acest interval de vârstă declară că nu se simt în siguranță pe internet.

Băieții sunt mult mai încrezători decât fetele în privința siguranței pe internet

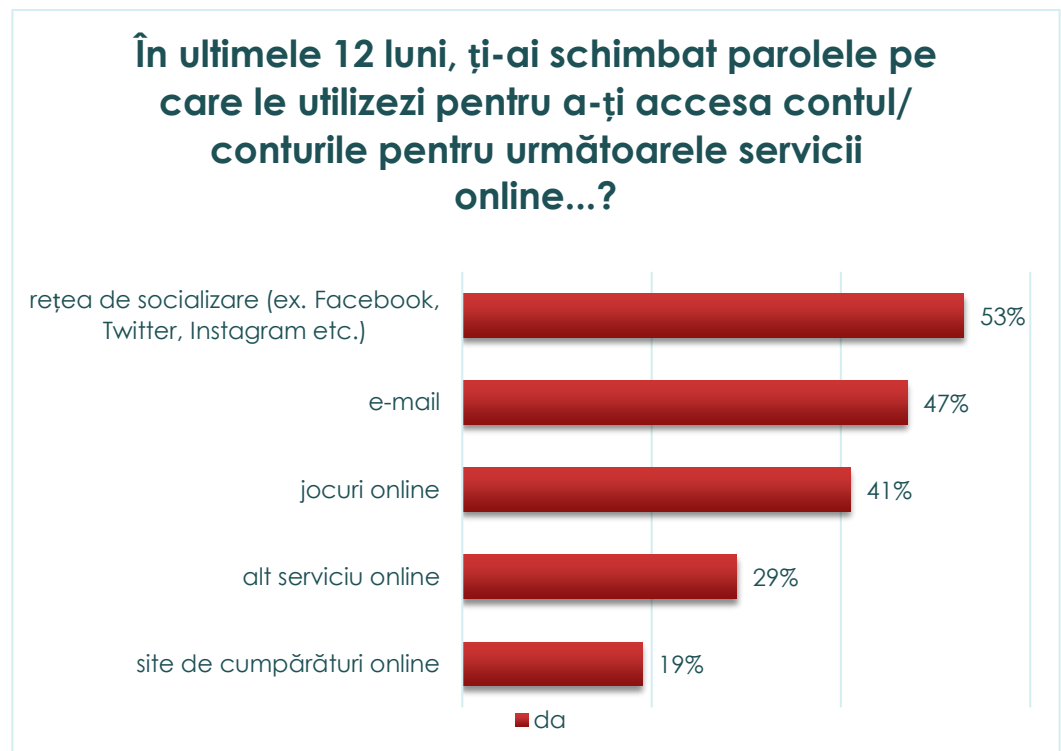
O dată cu vârsta crește și procentul celor care susțin că se simt în siguranță pe internet

- Băieții sunt mult mai încrezători decât fetele în privința siguranței pe internet, astfel că 22% dintre băieți se simt în foarte mare siguranță pe internet, comparativ cu 10% în cazul fetelor.
- 81% dintre băieți afirmă că se simt în siguranță pe internet (în mare sau foarte mare măsură), în timp ce fetele declară același lucru în procent de 67%.
- În privința mediului de rezidență, nu există diferențe semnificative în urban și rural.
- Pe măsură ce crește vârsta elevilor, crește și procentul celor care susțin că se simt în siguranță pe internet: 71% dintre cei cu vârste sub 14 ani, 74% dintre elevii de 14-15 ani și 78% dintre cei cu vârste de 16 ani și peste.

1.7 În ultimele 12 luni, ți-ai schimbat parolele pe care le utilizezi pentru a-ți accesa contul /conturile pentru următoarele servicii online...?

Doar 19% dintre minorii care utilizează site-urile de cumpărături online și-au schimbat parola pe care o utilizează pentru a-și accesa contul.

- Dintre elevii utilizatori de anumite servicii online, cei mai mulți și-au schimbat parolele pentru conturile de pe rețelele de socializare (53%), apoi, în ordine, pentru conturile de e-mail (47%) și pentru conturile de pe care accesează jocurile online (41%). Însă, pentru site-urile de cumpărături online doar 19% dintre elevii minori care utilizează aceste servicii și-au schimbat parolele în ultimul an.

Băieții sunt mai atenți la securizarea contului de e-mail decât fetele.

Elevii cu vârste de 14-15 ani sunt mai atenți la securizarea conturilor de pe rețelele de socializare.

- Băieții s-au dovedit mai atenți decât fetele cu securitatea contului de e-mail prin schimbarea parolei, astfel că 53% dintre ei au făcut acest lucru în ultimele 12 luni, comparativ cu 42% dintre fete. În privința celorlalte servicii online enumerate, nu există diferențe semnificative între fete și băieți.
- Elevii cu vârste de 14-15 ani par a fi mai atenți decât celelalte categorii de vârste în privința securizării contului pe rețelele de socializare (62%, comparativ cu 44% cei sub 14 ani). Modificarea parolelor pe celelalte servicii online nu pare a fi influențată de vârstă.

Din câte știu elevii, doar 51% dintre părinți au instalat programe antivirus pe dispozitivele pe care le utilizează copiii lor.

Între 14 și 18% dintre elevi au cunoștință despre alte soluții tehnice implementate de către părinți pentru protecția pe internet a dispozitivelor pe care le utilizează ei.

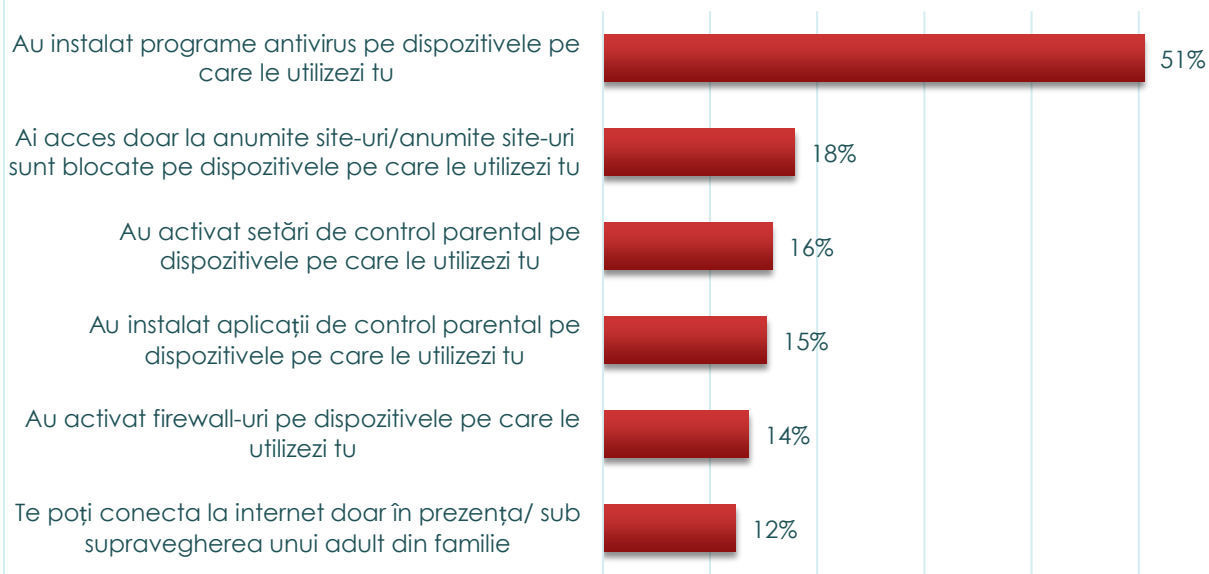
12% dintre elevi afirmă că se pot conecta la internet doar în prezența unui adult din familie.

- Cu privire la acest comportament preventiv legat de schimbarea periodică a parolelor utilizate pentru accesarea conturilor de pe diferite site-uri, nu există diferențe semnificative între mediul urban și mediul rural.

1.8 Există mai multe modalități prin care adulții pot proteja copiii de riscurile de pe internet. Din câte știi tu, adulții din familia ta ...?

- Conform opiniei elevilor, cea mai frecvent utilizată măsură de către părinți/adulți pentru a-și proteja copiii de riscurile de pe internet a fost instalarea de programe antivirus pe dispozitivele pe care le utilizează aceștia (51%).
- Celelalte metode de protejare a copiilor enumerate – accesul restricționat la anumite site-uri, activarea unor setări de control parental, instalarea unor programe de control parental, activarea unor firewall-uri, supravegherea din partea adulților – au fost utilizate în foarte mică măsură, așa cum susțin elevii (sub 20% dintre elevi au ales aceste variante).

Există mai multe modalități prin care adulții pot proteja copiii de riscurile de pe internet. Din câte știi tu, adulții din familia ta ...? (%)

Elevii sub 14 ani sunt mai protejați de către părinții lor în privința riscurilor de pe internet, comparativ cu celelalte categorii de vârstă, însă procentul este destul de mic chiar și în cazul acestora (20-25%).

Procentul elevilor din mediul rural care au anumite restricții impuse de părinți referitor la conectarea pe internet este mai mare decât al celor din mediul urban.

Atenția acordată de către elevi măsurilor de securitate pe internet se concentrează în principal pe blocarea persoanelor care îi deranjează și schimbarea setărilor de confidențialitate ale profilului de pe rețelele de socializare.

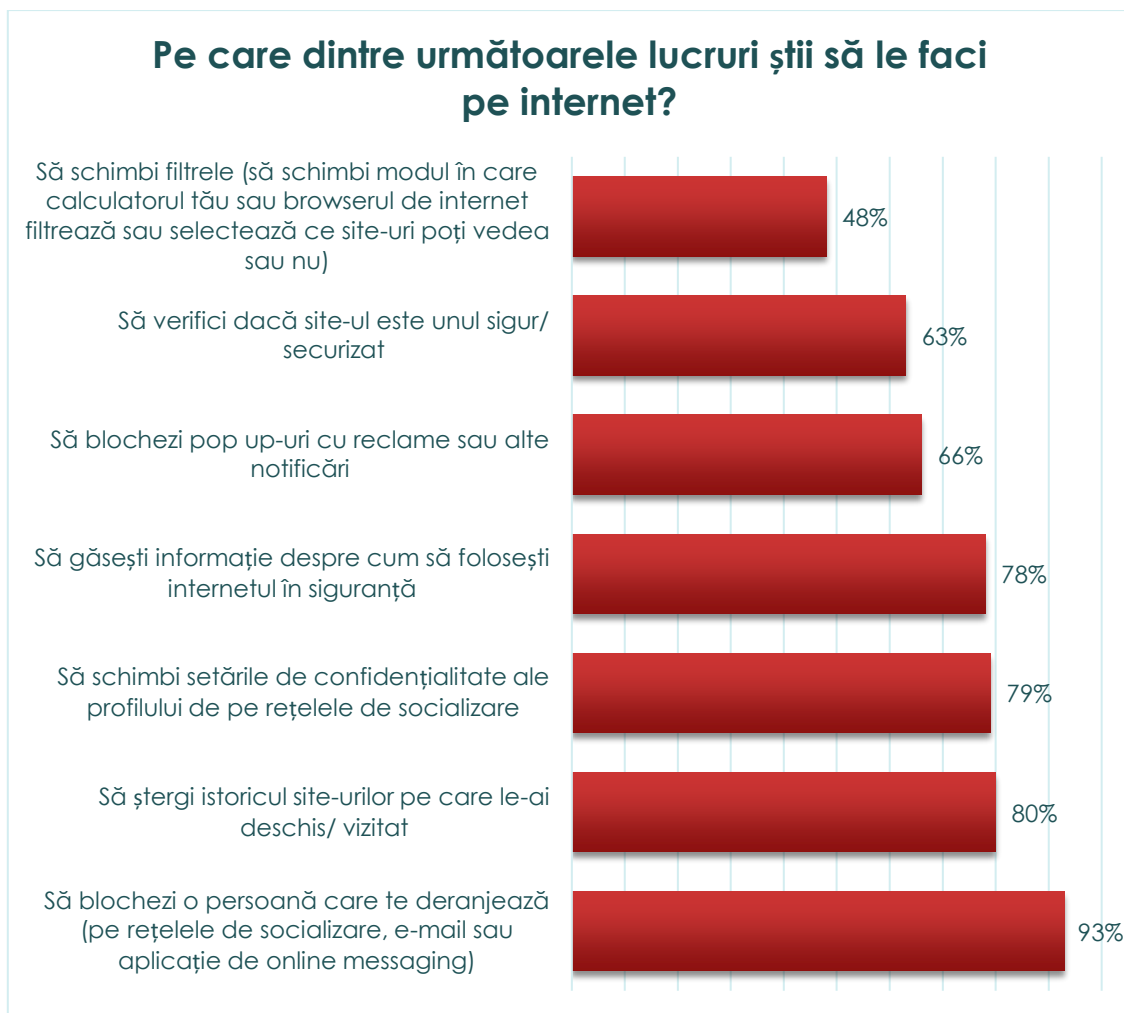
- Băieții au afirmat în mai mare măsură decât fetele că părinții/ adulții din familia lor au activat firewall-uri pe dispozitivele pe care le utilizează ei (18% față de 10%).
- Aplicațiile de control parental și setările de control parental au fost mai frecvent nominalizate de către elevii cu vârste sub 14 ani (21% dintre aceștia), comparativ cu cei de 14 ani și peste (10-12%).
- De asemenea, aproximativ un sfert dintre elevii mai mici de 14 ani afirmă că au accesul restricționat la anumite site-uri, comparativ cu cei cu vârste mai mari (13% dintre cei de 14-15 ani și 11% dintre cei de 16-17 ani).
- Aproximativ 20% dintre elevii cu vârste mai mici de 14 ani se pot conecta la internet doar în prezența/ sub supravegherea unui adult din familie, comparativ cu 7% dintre cei de 14-15 ani și 8% dintre cei de 16 ani și peste.
- Elevii din mediul rural afirmă în mai mare măsură decât cei din mediul urban că au anumite restricții la conectarea pe internet (au accesul restricționat la anumite site-uri – 23% comparativ cu 16% sau se pot conecta la internet doar în prezența adulților din familie – 21% comparativ cu 9%).

Competențe digitale ale minorilor în privința măsurilor de siguranță în utilizarea internetului

1.9 Pe care dintre următoarele lucruri știi să le faci pe internet?

- Cei mai mulți dintre elevi (93%) declară că știu cum să blocheze o persoană care îi deranjează pe internet (pe rețelele de socializare, e-mail sau aplicație de online messaging).
- În schimb, procentul acestora scade în legătură cu setările care presupun mai multe cunoștințe, precum schimbarea setărilor de confidențialitate ale profilului de pe rețelele de socializare (79%), blocarea pop up-urilor cu notificări (66%), verificări privind securitatea site-ului pe care au intrat (63%).

- Mai puțin de jumătate dintre elevii cu vârste între 10 și 18 ani (48%) declară că știu să activeze sau să schimbe filtrele (să schimbe modul în care calculatorul ori browser-ul de internet selectează ce site-uri sau ce conținut pot vedea).

Băieții au mai frecvent și mai multe competențe digitale legate de siguranța pe internet decât fetele.

- Băieții se descurcă în mai mare măsură decât fetele să verifice dacă site-urile pe care le utilizează sunt unele sigure (71% dintre băieți față de 56% dintre fete), să activeze și să schimbe filtrele (54% dintre băieți comparativ cu 43% dintre fete) și să blocheze pop up-uri cu reclame sau alte notificări deranjante (69% dintre băieți față de 63% dintre fete).

Fetele sunt mai preocupate decât băieții de setările de confidențialitate ale profilelor de pe rețelele de socializare.

Elevii cu vârste sub 14 ani cunosc în mică măsură elemente de utilizare în siguranță a internetului.

În mediul rural sunt mai puțini minori care știu să utilizeze măsurile de siguranță pe internet decât în mediul urban.

- În schimb, fetele se pricep mai bine la schimbarea setărilor de confidențialitate ale profilului de pe rețelele de socializare (83% dintre fete comparativ cu 75% dintre băieți).
- Nu există diferențe semnificative între băieți și fete în privința competențelor de blocare a persoanelor care îi deranjează pe internet (instant messaging, rețele de socializare, e-mail), de ștergere a istoricului site-urilor pe care le-au vizitat sau de găsire/căutare a informațiilor despre cum să folosească internetul în siguranță.
- În privința vârstei, numărul elevilor cu vârste mai mici (sub 14 ani) cu un grad mai ridicat de cunoaștere a măsurilor de siguranță în utilizarea internetului este inferior celui elevilor cu vârste mai mari. Diferențele cele mai semnificative se înregistrează în cazul măsurilor precum blocarea de pop up-uri cu reclame sau alte notificări, ștergerea istoricului site-urilor pe care le-au deschis sau vizitat și schimbarea setărilor de confidențialitate ale profilului de pe rețelele de socializare.
- În schimb, gradul de cunoaștere a acestor măsuri de către elevii de 14-15 ani este comparabil cu cel al elevilor mai mari (16-17 ani).
- Minorii din mediul rural se diferențiază de cei din urban prin faptul că sunt mai puțini cei care știu să utilizeze măsurile de siguranță pe internet, diferențele cele mai mari constatându-se în privința modificării setărilor de confidențialitate ale profilului de pe rețelele de socializare (69% rural comparativ cu 83% urban) și a blocării pop up-urilor cu diverse reclame sau notificări (55% rural față de 71% urban).

Victimizarea minorilor pe internet

1.10 Infracțiunile informatice includ multe tipuri de activități pedepsite de lege. Cât de îngrijorat ești că ai putea deveni victima următoarelor situații...?

74% dintre elevii sunt îngrijorați că ar putea deveni victime ale furturilor de identitate pe internet.

Spargerea conturilor de pe rețelele de socializare îi îngrijorează destul de mult pe minori.

64% dintre respondenți se tem că ar putea fi șantajați pentru a nu fi răspândite materiale foto sau video cu ei ori zvonuri despre ei.

- În general, elevii sunt destul de preocupați de faptul că ar putea deveni victime ale infracțiunilor care se petrec în mediul online. Mai mult de 60% dintre elevii cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani susțin că sunt îngrijorați de faptul că ar putea deveni victime ale tuturor infracțiunilor de acest tip enumerate în chestionar.
- Ei se tem cel mai mult de furturile de identitate și de spargerea conturilor de pe rețelele de socializare/ de e-mail/ jocuri online (74% dintre elevii sunt foarte sau destul de îngrijorați).
- Și faptul că ar putea exista persoane care să le facă avansuri sexuale pe internet, ori că ar putea fi șantajați să facă unele lucruri pentru a nu fi răspândite poze, filmulețe, zvonuri ori divulgate informații despre ei le provoacă mai multă îngrijorare minorilor din acest interval de vârstă (64% dintre respondenți).
- De remarcat este procentul semnificativ mai mare al copiilor care nu au putut răspunde la întrebarea despre nivelul de îngrijorare cu privire la infracțiunile mai grave petrecute pe internet, precum șantajul sau infracțiunile cu caracter sexual, întrucât nu s-au gândit până acum la aceste aspecte.

Infracțiunile informatice includ multe tipuri de activități pedepsite de lege. Cât de îngrijorat ești că ai putea deveni victima următoarelor situații...?			
	Sunt îngrijorat (foarte îngrijorat + destul de îngrijorat)	Nu sunt îngrijorat (nu prea îngrijorat + cât de cât îngrijorat)	Nu știu/ nu m-am gândit
• infectarea dispozitivelor cu softuri malițioase (ex. viruși, worms, troieni etc.)	60%	32%	8%

• furt de identitate (cineva să îți fure datele personale și să pretindă că ești tu, să trimită materiale sau să poarte discuții în numele tău, de pe contul tău)	74%	19%	7%
• să îți fie spart contul de pe rețeaua de socializare/e-mail/joc online	74%	20%	6%
• să ți se ceară bani în schimbul deblocării dispozitivului tău/ pentru recâștigarea controlului asupra dispozitivului tău	61%	26%	13%
• să ți se ceară bani în schimbul recăpătării accesului la contul tău de pe rețeaua de socializare/e-mail/joc online	61%	26%	13%
• cineva să îți ceară să faci unele lucruri pe care nu vrei să le faci, pentru a nu divulga informații despre tine sau pentru a nu răspândi poze, filmulețe cu tine, zvonuri despre tine	64%	24%	12%
• cineva să îți ceară bani pentru a nu divulga informații despre tine sau pentru a nu răspândi poze, filmulețe cu tine, zvonuri despre tine	63%	24%	13%
• cineva să te hărțuiască prin mesaje rău-voitoare (mesaje repetate, care să te facă să te simți în nesiguranță)	61%	29%	11%
• cineva să îți arate/ trimită pe internet materiale cu caracter sexual (poze sau filmulețe cu persoane dezbrăcate, în ipostaze intime sau sexuale)	61%	25%	14%
• cineva să îți facă avansuri sexuale pe internet	64%	22%	14%

cineva să îți ceară să îi trimiți fotografii/ filmulețe cu tine dezbrăcat(ă) sau în ipostaze intime ori sexuale	63%	23%	14%
cineva cu care ești într-o conversație video online să îți ceară să te dezbraci, astfel încât să vadă și el/ea	61%	24%	15%

Fetele, elevii din mediul rural și elevii cu vârste mai mici de 14 ani sunt mai îngrijorați că ar putea deveni victime ale unor infracțiuni pe internet.

Elevii care au fost anterior victime sunt mai îngrijorați decât ceilalți în privința victimizării.

- Procentual, fetele sunt mai îngrijorate decât băieții în privința tuturor infracțiunilor online cărora ar putea să le fie victime, înregistrându-se chiar diferențe de peste 20% când este vorba despre infracțiunile de natură sexuală.
- De asemenea, elevii cu vârsta sub 14 ani sunt îngrijorați în mai mare măsură de tot ceea ce se poate petrece rău pe internet, în timp ce elevii cu vârste de 16 ani și peste par a fi mult mai relaxați în această privință. Elevii de 14-15 ani oscilează între cele două extreme.
- Elevii din mediul rural prezintă, de asemenea, un grad mai mare de îngrijorare în privința infracțiunilor de pe internet cărora ar putea să le devină victime, comparativ cu elevii din mediul urban.
- Remarcăm faptul că elevii care au fost anterior victime ale unui anumit tip de infracțiune în mediul online prezintă un grad mai mare de îngrijorare în privința aceluși tip de infracțiuni. Fac excepție minorii care au primit pe internet materiale cu caracter sexual (poze/ filmulețe cu persoane dezbrăcate, în ipostaze intime sau sexuale).

1.11 De când utilizezi internetul, ți s-a întâmplat vreodată să fii victima vreuneia dintre aceste situații...?

- Un procent destul de ridicat dintre elevi au afirmat că au fost victime ale diverselor tipuri de infracțiuni pe internet. Cei mai mulți dintre ei au remarcat că avut dispozitivele pe care le utilizează afectate de softuri malițioase (39%) sau au dat, din întâmplare, în timp ce navigau pe internet, de materiale pornografice (38%).

24% dintre elevi declară că li s-au spart conturile de pe rețelele de socializare

- Totuși, remarcăm numărul relativ mare al elevilor care au fost victime ale altor fapte, ceva mai grave (spargerea conturilor de pe rețelele de socializare – 24%, hărțuire – 15%, avansuri sexuale – 11% sau chiar furt de identitate – 11%).
- În conversațiile elevilor, așa cum reiese din sondaj, apar destul de des situații în care le sunt solicitate materiale cu caracter pornografic (fotografii, filmulețe cu ei dezbrăcați, în ipostaze intime sau sexuale) – 125 dintre elevii chestionați (9%) au afirmat că li s-au cerut pe internet astfel de materiale.
- Uneori, conversațiile video în care sunt implicați minorii pe internet includ și solicitarea ca aceștia să se dezbrace, astfel încât să fie văzuți de către cealaltă persoană (54 dintre elevii chestionați au afirmat că li s-a solicitat acest lucru).
- Au existat și situații în care elevilor li s-au solicitat bani în schimbul deblocării/recâștigării controlului asupra propriului dispozitiv ori în schimbul recăpătării accesului la propriul cont de pe rețeaua de socializare, e-mail sau joc online.
- De asemenea, au fost semnalate de către minori și situații în care au fost șantajați să facă lucruri pe care nu voiau să le facă sau li s-au solicitat sume de bani pentru a nu fi divulgate informații despre ei, sau pentru a nu fi răspândite poze, filmulețe cu ei sau zvonuri despre ei.
- Atât fetele, cât și băieții au fost în aceeași măsură victime ale infectării dispozitivelor cu programe malițioase, ale furtului de identitate și ale expunerii întâmplătoare la materiale cu caracter pornografic pe internet.
- De asemenea, fetele și băieții au afirmat în aceeași măsură că au fost șantajați cu sume de bani pentru deblocarea conturilor, cu bani sau să facă lucruri pe care nu doreau să le facă pentru a nu fi divulgate informații despre ei sau pentru a nu fi răspândite materiale foto/ video cu ei sau chiar zvonuri.
- Nici în privința hărțuirii online sau a solicitărilor de a se dezbrăca în timpul conversațiilor online nu există diferențe de gen, același lucru fiind valabil și în cazul primirii de materiale cu caracter pornografic.
- În contradicție, au fost mai mulți băieți care au declarat că li s-a spart contul de pe rețelele de socializare, e-mail sau jocuri online, precum și că li s-au solicitat bani pentru deblocarea dispozitivului pe care îl utilizau la conectarea pe internet.

Elevii din mediul rural au fost mai predispuși la șantajul în bani față de cei din mediul urban.

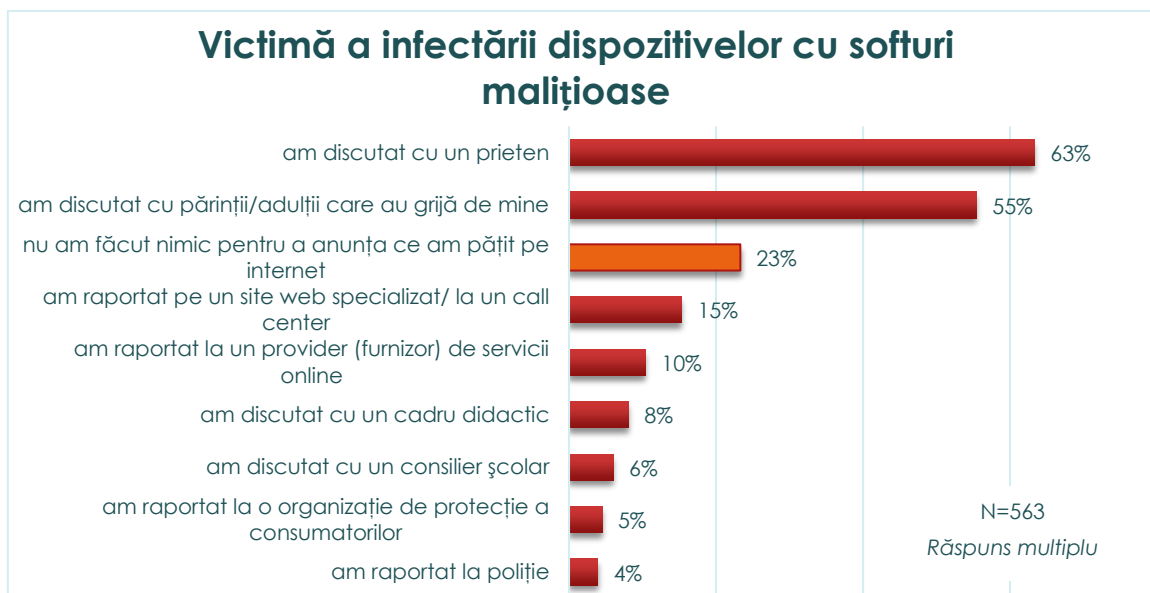
- În schimb, un procent mai mare dintre fete au declarat că li s-au făcut avansuri sexuale pe internet, precum și că li s-au solicitat materiale cu ele nud ori în ipostaze intime sau sexuale.
- Elevii cu vârste sub 14 ani au fost mai predispuși decât celelalte categorii de vârstă la șantajul în bani pentru deblocarea dispozitivului cu care se conectează la internet sau pentru a nu fi răspândite informații sau zvonuri despre ei ori materiale foto sau video cu ei.
- Infectarea dispozitivelor cu programe malițioase, expunerea întâmplătoare la materiale pornografice, spargerea conturilor de pe rețelele de socializare, de e-mail sau de jocuri online, hărțuirea online, trimiterea de către alte persoane de materiale cu caracter sexual/ pornografice, avansurile sexuale online și solicitarea de către alte persoane de materiale cu caracter sexual/ pornografice cu ei sunt situații la care elevii cu vârste de 14-15 ani și peste 15 ani au fost expuși în mai mare măsură decât cei cu vârste mai mici de 14 ani.
- Nu există diferențe semnificative în funcție de vârstă în situațiile precum furtul de identitate, solicitarea de bani pentru a le fi deblocate conturile de pe rețelele de socializare/ e-mail/ jocuri online, solicitarea de a face lucruri pe care nu doreau să le facă pentru a nu fi răspândite informații, zvonuri ori materiale foto sau video cu ei și solicitarea de a se dezbrăca în timpul conversațiilor video online.
- În funcție de mediul de rezidență, se constată că minorii din mediul urban au fost, în măsură mai mare, victime ale infectării dispozitivelor cu programe malițioase, expunerii întâmplătoare la materiale cu caracter pornografic, spargerii conturilor de pe rețelele de socializare/ e-mail/ jocuri online, hărțuirii online, trimiterii de către alte persoane de materiale cu caracter pornografic ori sexual, avansurilor sexuale online, solicitării de a trimite materiale foto sau video cu ei cu caracter sexual sau pornografic.
- În schimb, minorii din mediul rural au declarat în mai mare măsură că au fost victime ale solicitărilor de sume de bani pentru a le fi deblocate dispozitivele cu care se conectează la internet sau pentru a nu fi răspândite informații, zvonuri despre ei, materiale foto sau video cu ei.

- În privința furtului de identitate, a șantajului cu sume de bani pentru a le fi deblocate conturile, a șantajului de a face lucruri pe care nu doreau să le facă pentru a nu fi divulgate informații, răspândite zvonuri despre ei ori fotografii sau filmulețe cu ei și a solicitărilor de a se dezbrăca în timpul conversațiilor video online, nu există diferențe semnificative între cele două medii de rezidență.

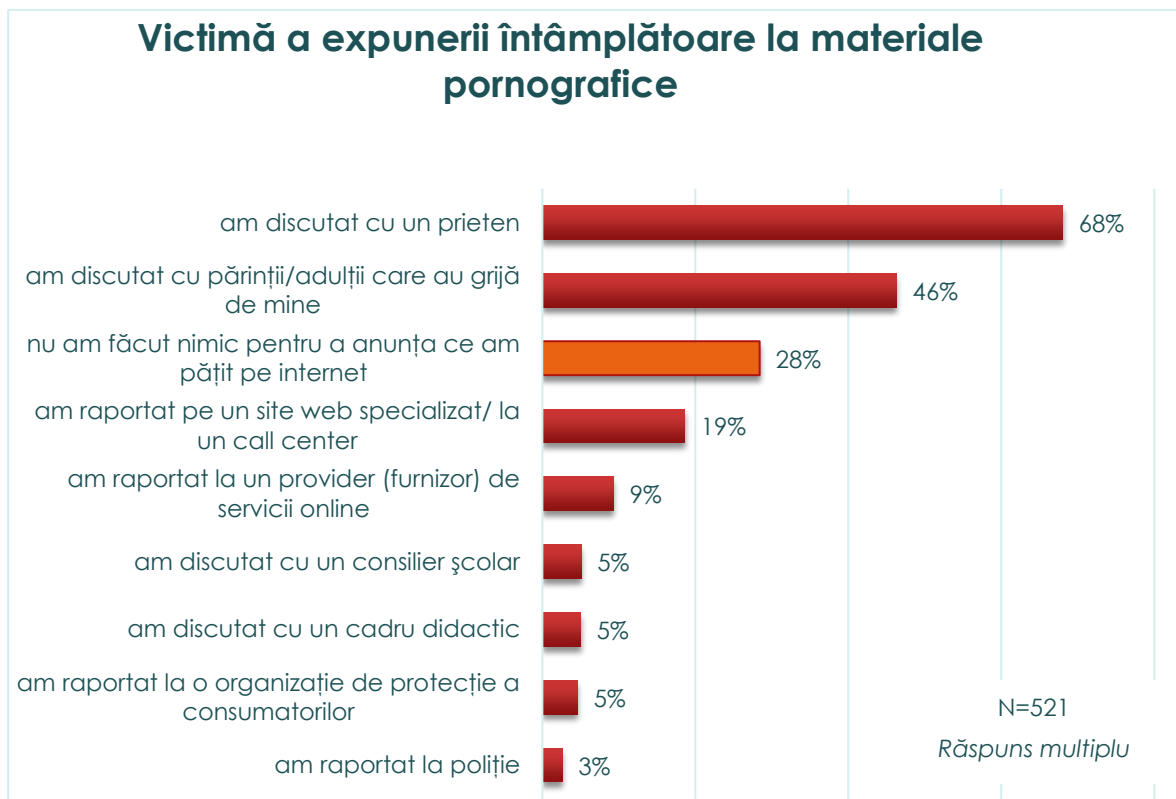
De când utilizezi internetul, ți s-a întâmplat vreodată să fii victima vreuneia dintre aceste situații...?	Da (%)	Număr elevi
• infectarea dispozitivelor cu softuri malițioase (ex. viruși, worms, troieni etc.)	39%	559
• să dai, din întâmplare, în timp ce navigai pe internet, de materiale pornografice (poze, filme cu persoane dezbrăcate sau care erau în ipostaze intime sau sexuale)	38%	544
• să îți fie spart contul de pe rețeaua de socializare/e-mail/joc online	24%	344
• cineva să îți arate/ trimită pe internet materiale cu caracter sexual (poze sau filmulețe cu persoane dezbrăcate, în ipostaze intime sau sexuale)	16%	231
• cineva să te hărțuiască prin mesaje rău-voitoare (mesaje repetate, care să te facă să te simți în nesiguranță)	15%	221
• cineva să îți facă avansuri sexuale pe internet	11%	159
• furt de identitate (cineva să îți fure datele personale și să pretindă că ești tu, să trimită materiale sau să poarte discuții în numele tău, de pe contul tău)	11%	158
• cineva să îți ceară să îi trimiți fotografii/ filmulețe cu tine dezbrăcat(ă) sau în ipostaze intime ori sexuale	9%	125
• cineva cu care erai într-o conversație video online să îți ceară să te dezbraci, astfel încât să vadă și el/ea	4%	54
• să ți se ceară bani în schimbul deblocării dispozitivului tău/ pentru recăștigarea controlului asupra dispozitivului tău	4%	52
• cineva să îți ceară să faci unele lucruri pe care nu vrei să le faci, pentru a nu divulga informații despre tine sau pentru a nu răspândi poze, filmulețe cu tine, zvonuri despre tine	4%	50
• să ți se ceară bani în schimbul recăpătării accesului la contul tău de pe rețeaua de socializare/e-mail/joc online	3%	42
• cineva să îți ceară bani pentru a nu divulga informații despre tine sau pentru a nu răspândi poze, filmulețe cu tine, zvonuri despre tine	3%	38

1.12 Dacă ai fost victimă a ..., ai anunțat în vreun fel ce ai pățit pe internet?
(răspuns multiplu)

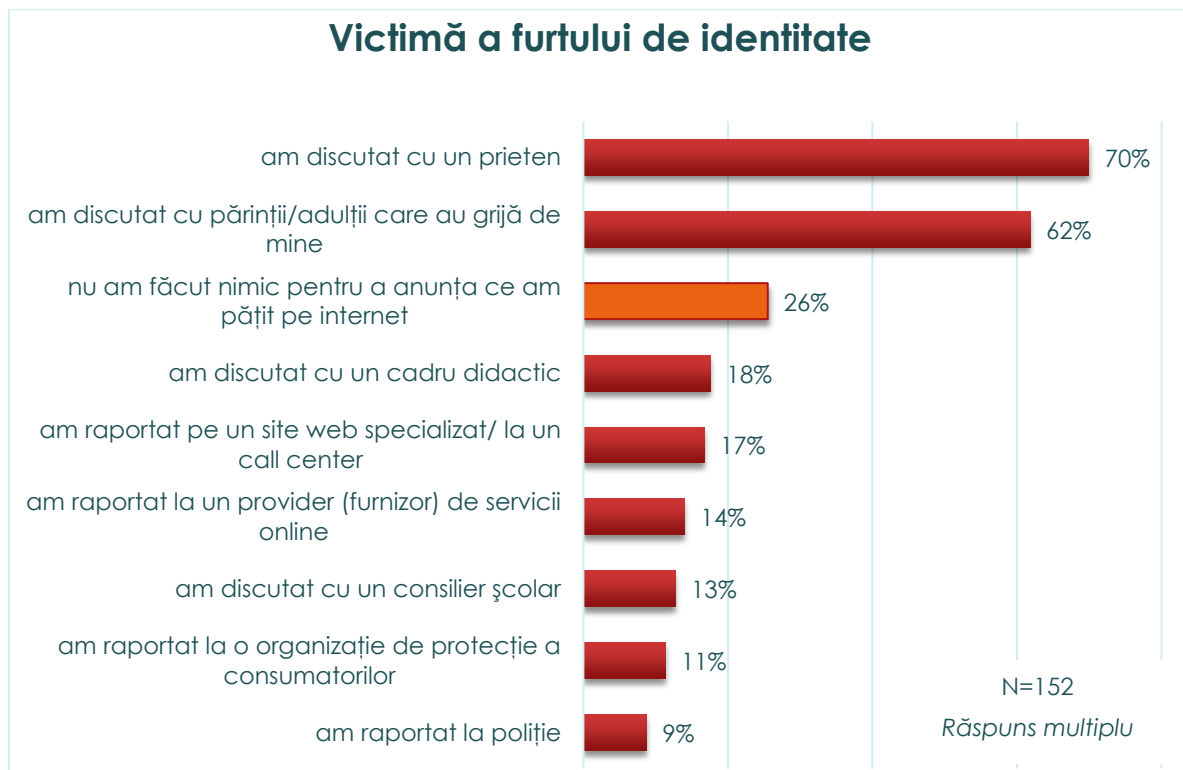
- În general, observăm că victimele situațiilor neplăcute de pe internet au preferat să discute cu un prieten, mai degrabă decât orice altă modalitate de a anunța ce au pățit. Apoi, părinții/ adulții care au grijă de ei sunt instanța la care se apelează frecvent.
- Totuși, în situațiile în care li s-au cerut bani, procentul se inversează în favoarea părinților.
- Constatăm, de asemenea, că procentul în care s-a apelat la sprijinul cadrelor didactice este unul destul de scăzut, precum și faptul că există foarte multe situații în care minorii nu au discutat cu nimeni despre ceea ce au pățit pe internet.
- Situațiile în care s-a apelat cel mai des la poliție, din ceea ce declară elevii, sunt cele în care au fost șantajați ori cu sume de bani, ori să facă lucruri pe care nu doreau să le facă și cele în care li s-a solicitat să se dezbrace în timpul conversațiilor video online.
- În privința infectării cu programe malițioase a dispozitivelor pe care le utilizează pe internet, aproximativ un sfert dintre elevi (23%) nu au făcut nimic pentru a anunța că au întâmpinat această problemă.

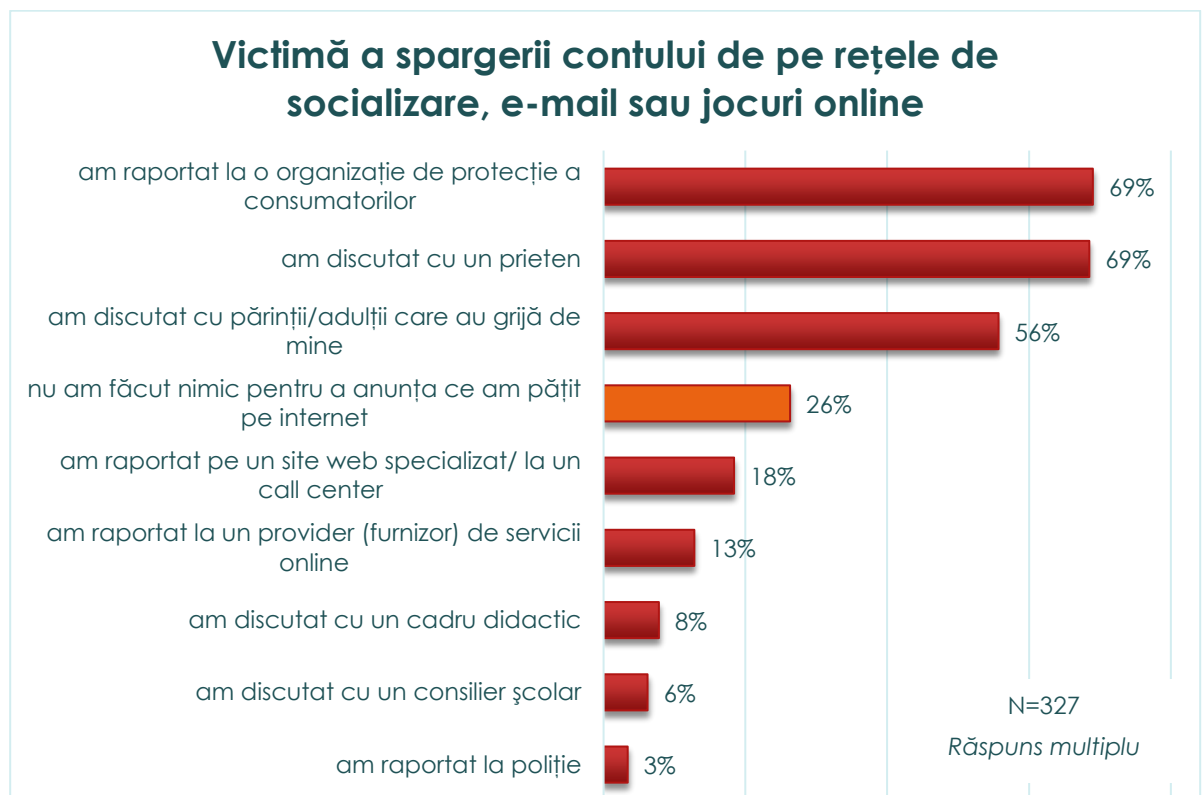
- Cel mai des, minorii care au dat din întâmplare peste material cu conținut sexual sau pornografic, au discutat cu prieteni despre acest fapt sau cu părinții/ adulții care au grijă de ei. Totuși, 28% dintre ei nu au discutat cu nimeni despre acest lucru.

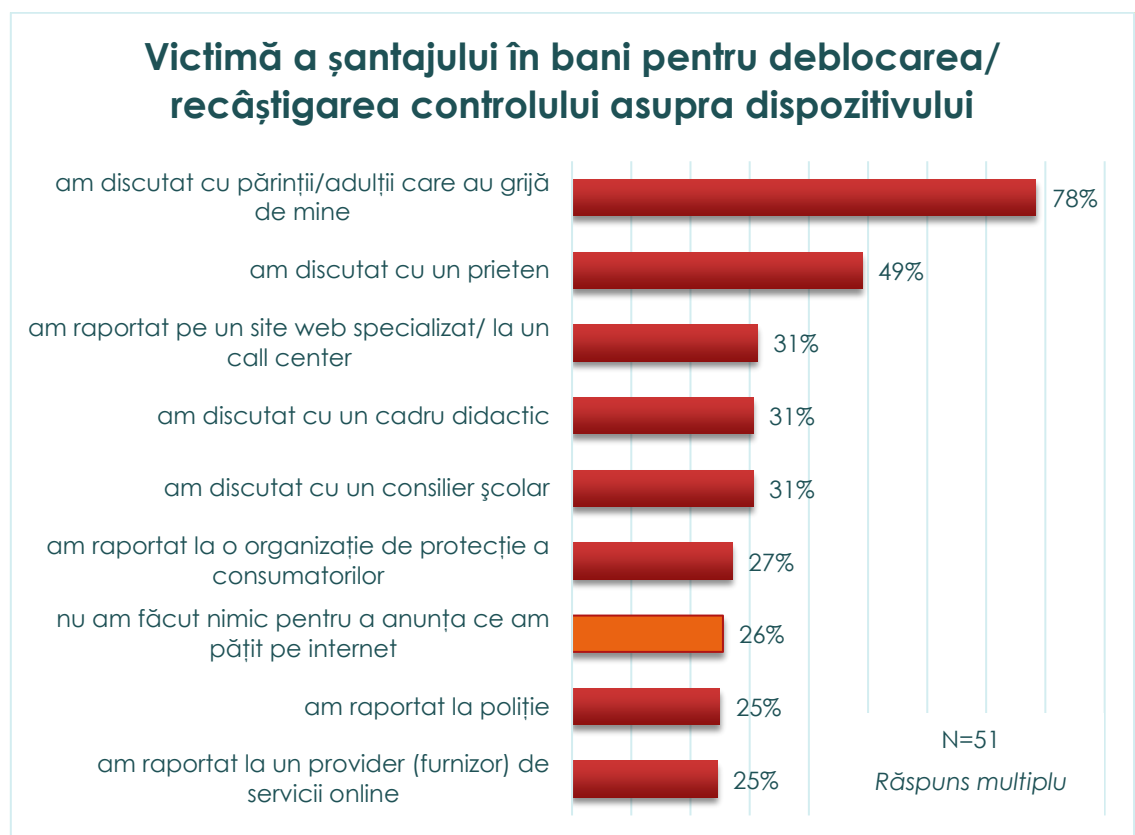
- Victimele furtului de identitate – cei cărora le-au fost furate datele personale și au fost purtate discuții în numele lor/ de pe contul lor – afirmă cel mai des că au discutat cu prietenii sau cu părinții.
- Doar în 3% dintre cazuri a fost raportată situația la poliție.
- Mai mult de un sfert dintre copii au afirmat că nu au anunțat în niciun fel faptul că li s-au furat datele cu caracter personal.

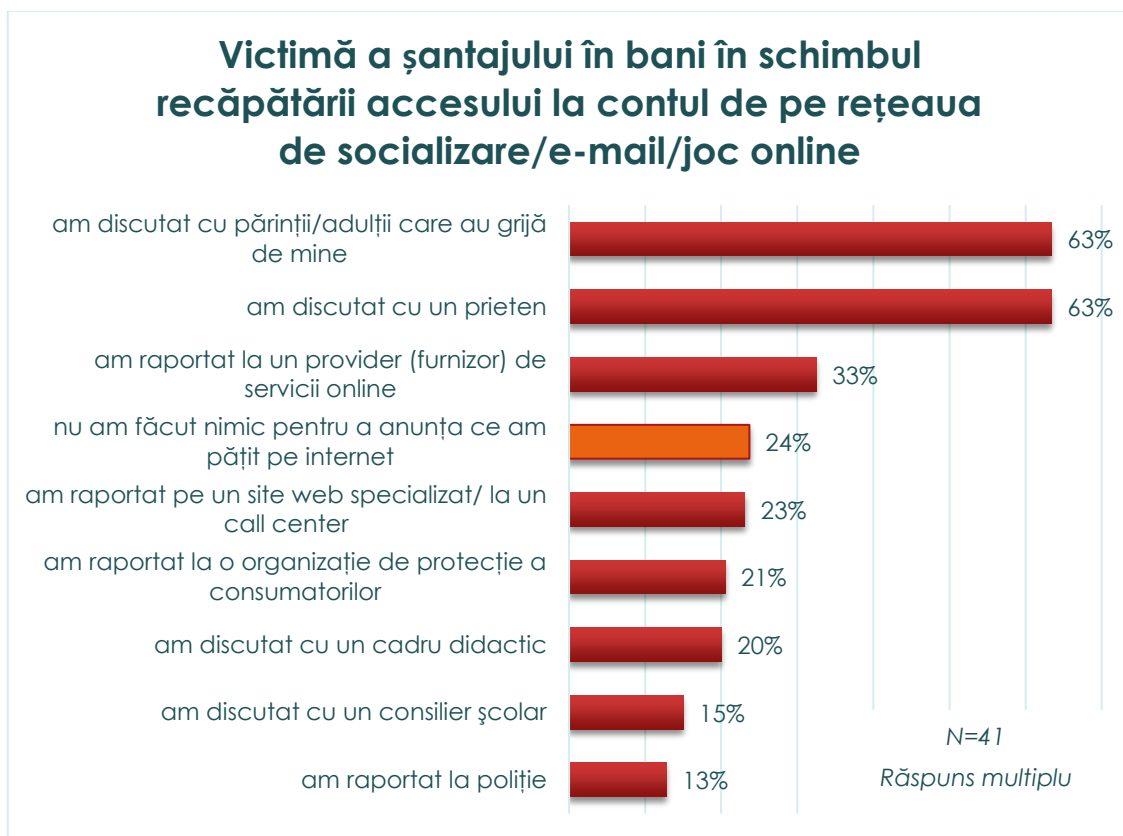
- Spre deosebire de alte situații de victimizare pe internet, minorii cărora le-au fost sparte conturile de socializare, de e-mail sau de jocuri online au afirmat într-o proporție destul de ridicată că au raportat la o organizație de protecție a consumatorilor. Acest lucru s-a întâmplat în aceeași măsură în care au discutat cu prietenii despre ceea ce li s-a întâmplat.

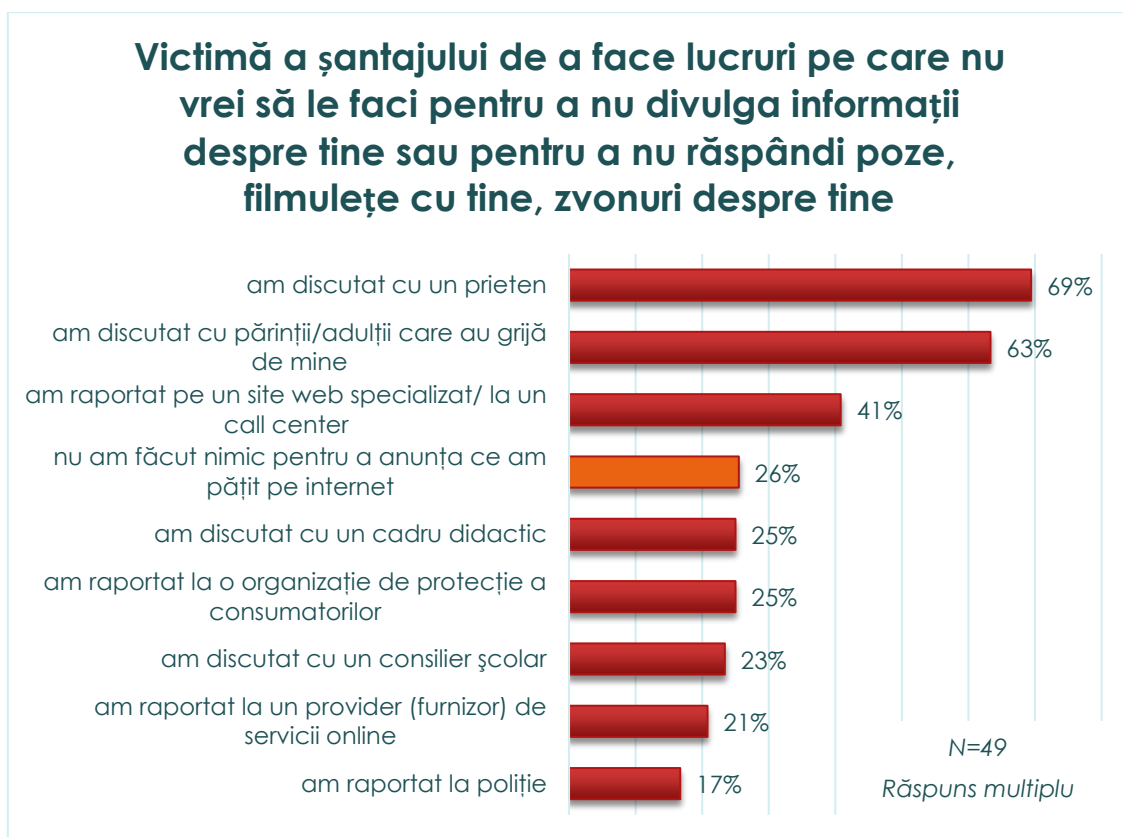
- Deși nu au fost mulți minori care au declarat că li s-au solicitat sume de bani pentru a le fi deblocate dispozitivele cu care se conectează la internet ori pentru recâștigarea controlului asupra dispozitivului (51 elevi), cei mai mulți dintre ei au discutat cu părinții despre problema întâmpinată.
- În plus, un sfert dintre aceștia au raportat la poliție ceea ce au pățit, un grad de raportare mult mai mare decât în cazul altor situații întâmpinate pe internet.
- De asemenea, comparativ cu celelalte infracțiuni, este mai mare procentul și al celor care au discutat cu cadrele didactice și cu consilierii școlari.

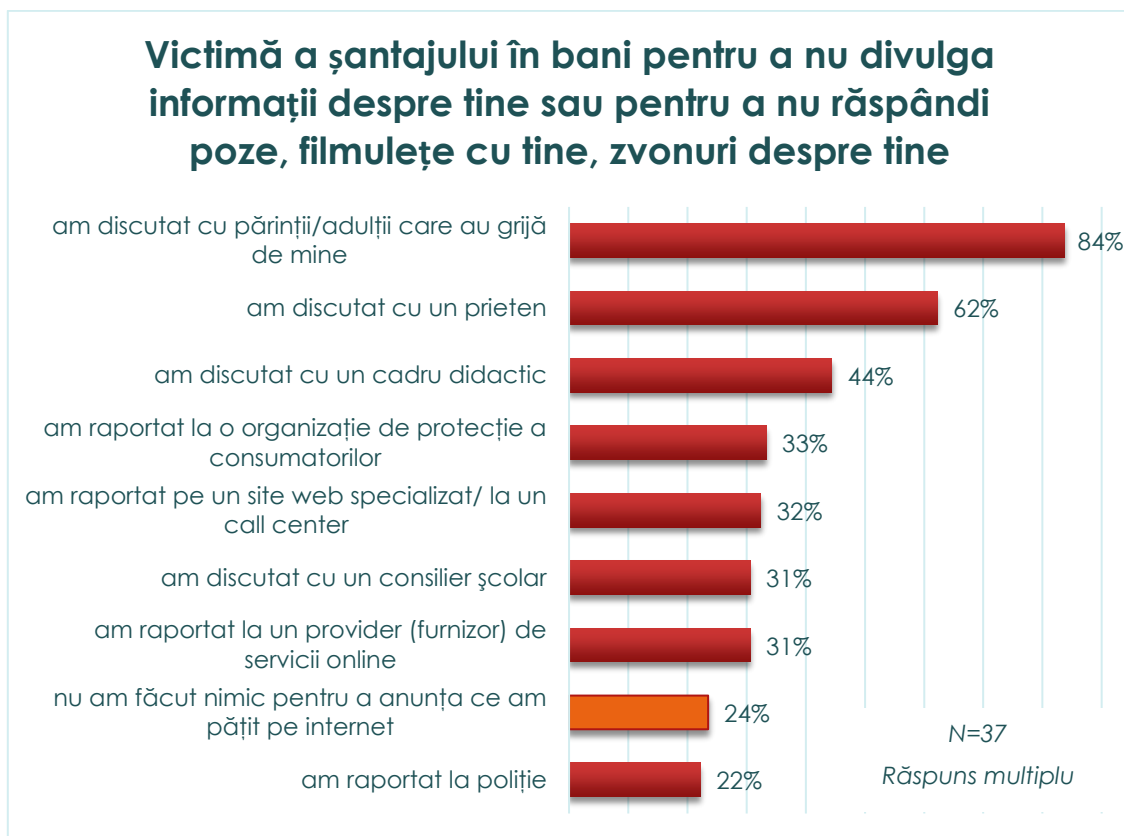
- 5 elevi din cei 41 care au declarat că au fost victime ale șantajului în bani pentru recăpătarea accesului la contul de pe rețeaua de socializare/ e-mail/ joc online au raportat această situație la poliție, iar 14 elevi au raportat la un provider de servicii online.
- În schimb, 10 dintre minorii victime nu au făcut nimic pentru a anunța, prin nicio metodă, ceea ce au pățit pe internet.

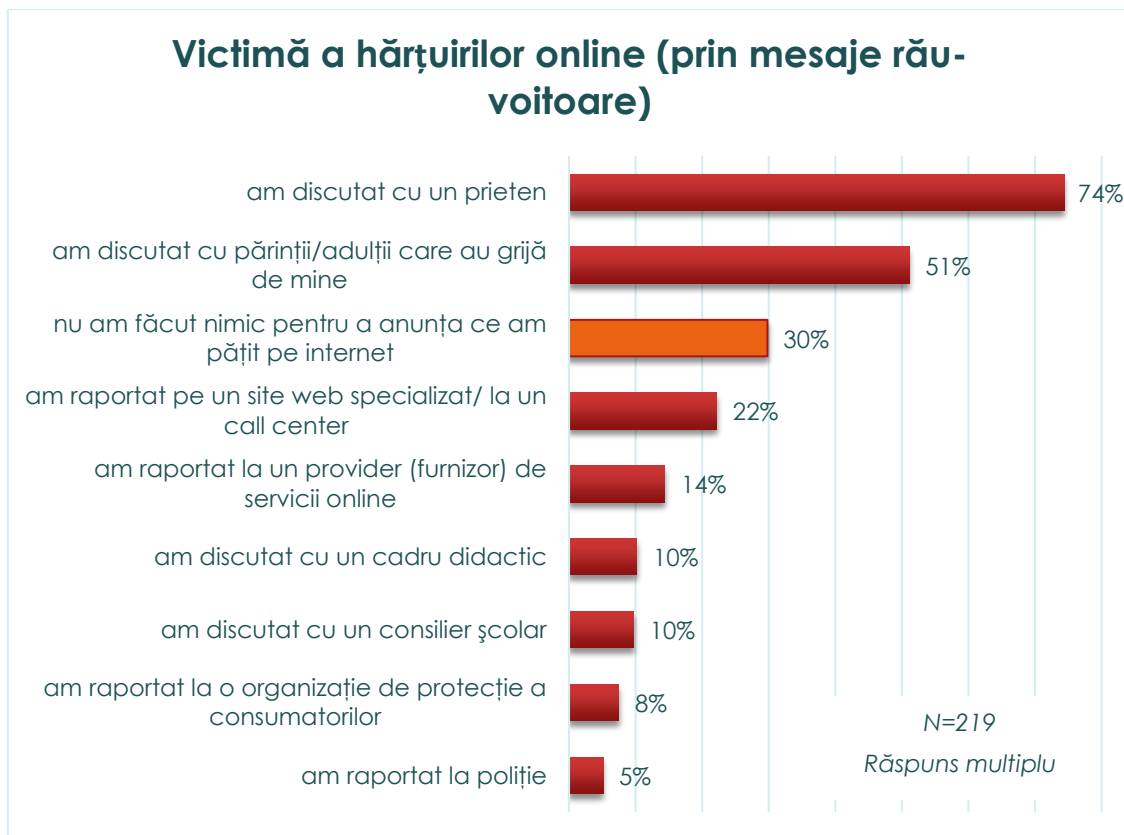
- Dintre victimele care au fost șantajate să facă unele lucruri pe care nu doreau să le facă, cele mai multe au discutat cu prietenii sau cu părinți, dar au și raportat această situație pe un site specializat/ la un call center.
- 8 dintre cei 49 de minori care au declarat că au fost victimele acestui tip de șantaj au raportat la poliție situația.
- Se menține, însă, procentul celor care nu au făcut nimic pentru a anunța faptul că au fost victime.

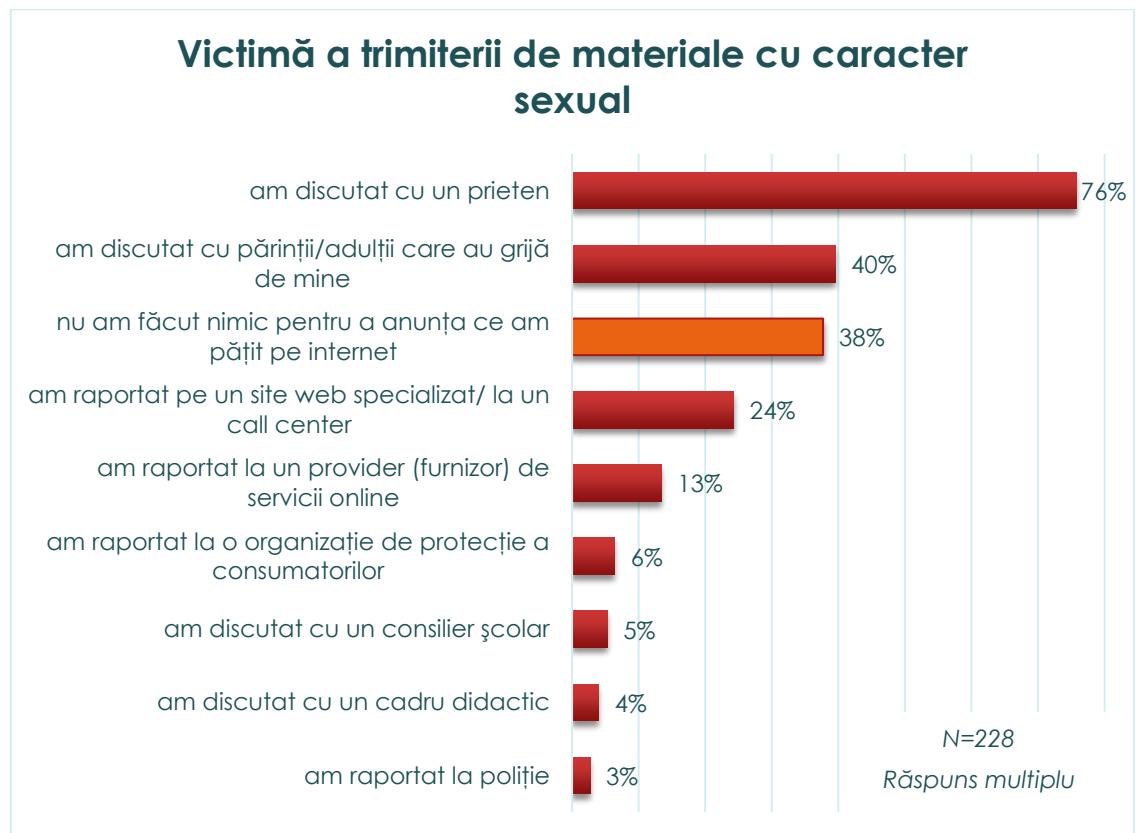
- 31 dintre cei 37 de minori cărora li s-au solicitat sume de bani pentru a nu fi divulgate informații despre ei ori pentru a nu fi răspândite materiale foto sau video cu ei sau zvonuri despre ei au declarat că au discutat cu părinții sau adulții care au grijă de ei.
- De asemenea, remarcăm că a fost mai mare și ponderea celor care au discutat cu cadrele didactice (16 elevi din 37).
- La fel ca în cazul celorlalte tipuri de infracțiuni din mediul online, aproximativ un sfert dintre minorii victime nu au discutat cu nimeni sau nu au făcut nimic pentru a anunța ce li s-a întâmplat pe internet.

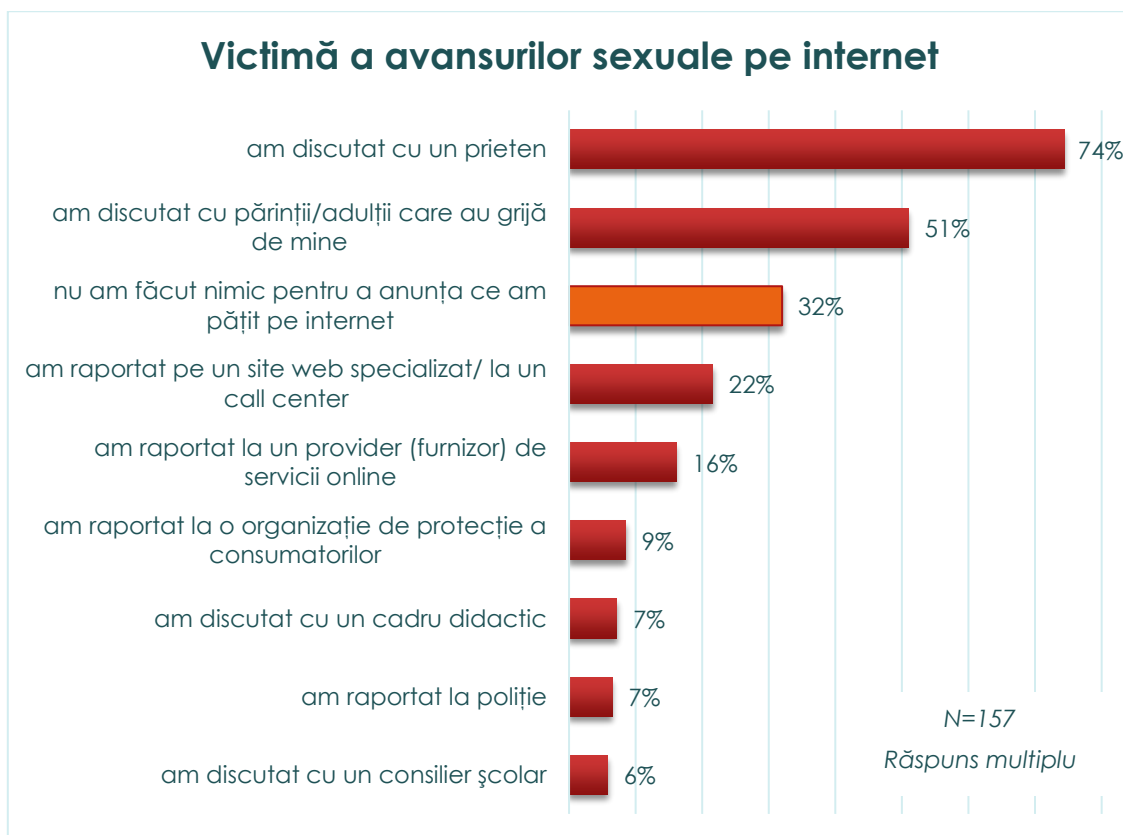
- În cazul hărțuirilor online, prin mesaje rău-voitoare, care i-au făcut să se simtă în siguranță, aproximativ trei sferturi dintre minorii victime au discutat cu prietenii lor despre ceea ce li s-a întâmplat pe internet, iar puțin peste jumătate au discutat și cu părinții lor.
- În schimb, aproape o treime declară că nu au luat legătura cu nimeni pentru a povesti situațiile în care au fost implicați drept victime.
- Doar 5% dintre elevii victime ale hărțuirilor online au sesizat poliția cu privire la acest aspect.

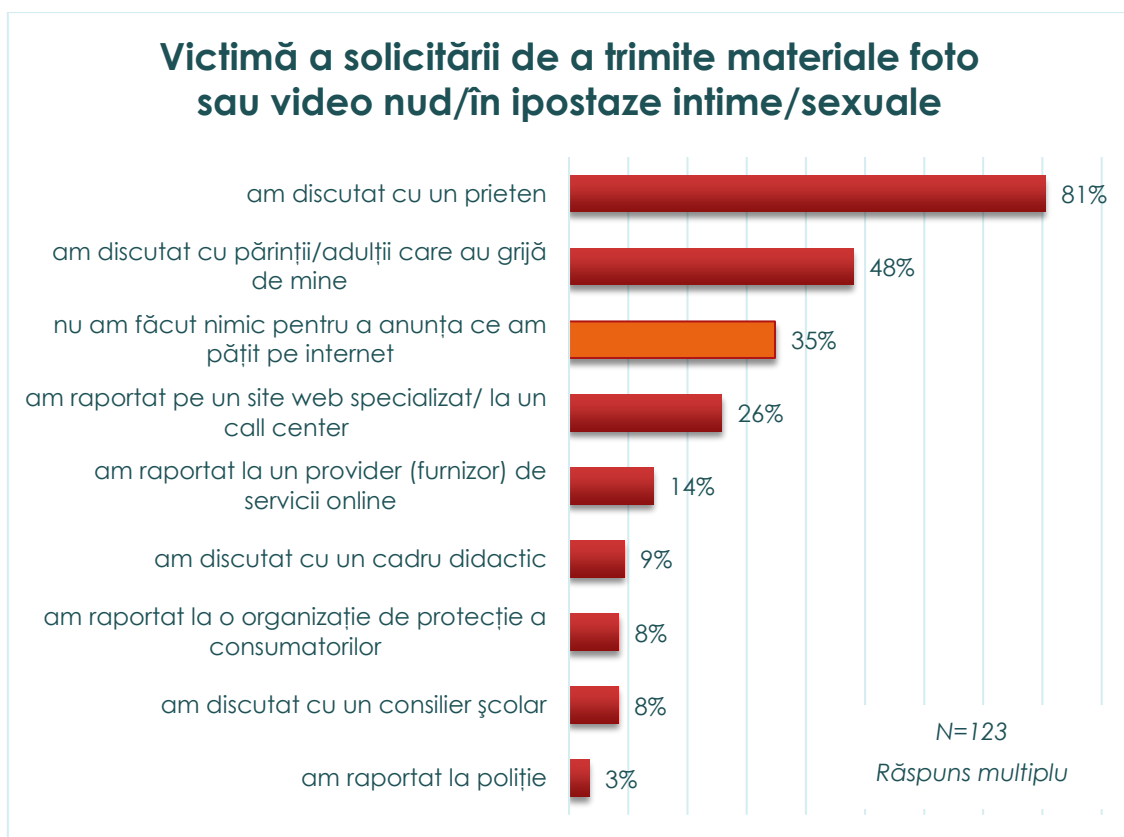
- Puțin peste trei sferturi dintre elevii cărora li s-au trimis/ arătat pe internet materiale cu caracter sexual au discutat despre acest fapt cu prietenii lor.
- În cazul acestui tip de faptă, ei au discutat în mai mică măsură cu părinții despre ceea ce au văzut pe internet, iar procentul celor care nu au făcut nimic pentru a anunța în vreun fel este mult mai ridicat.

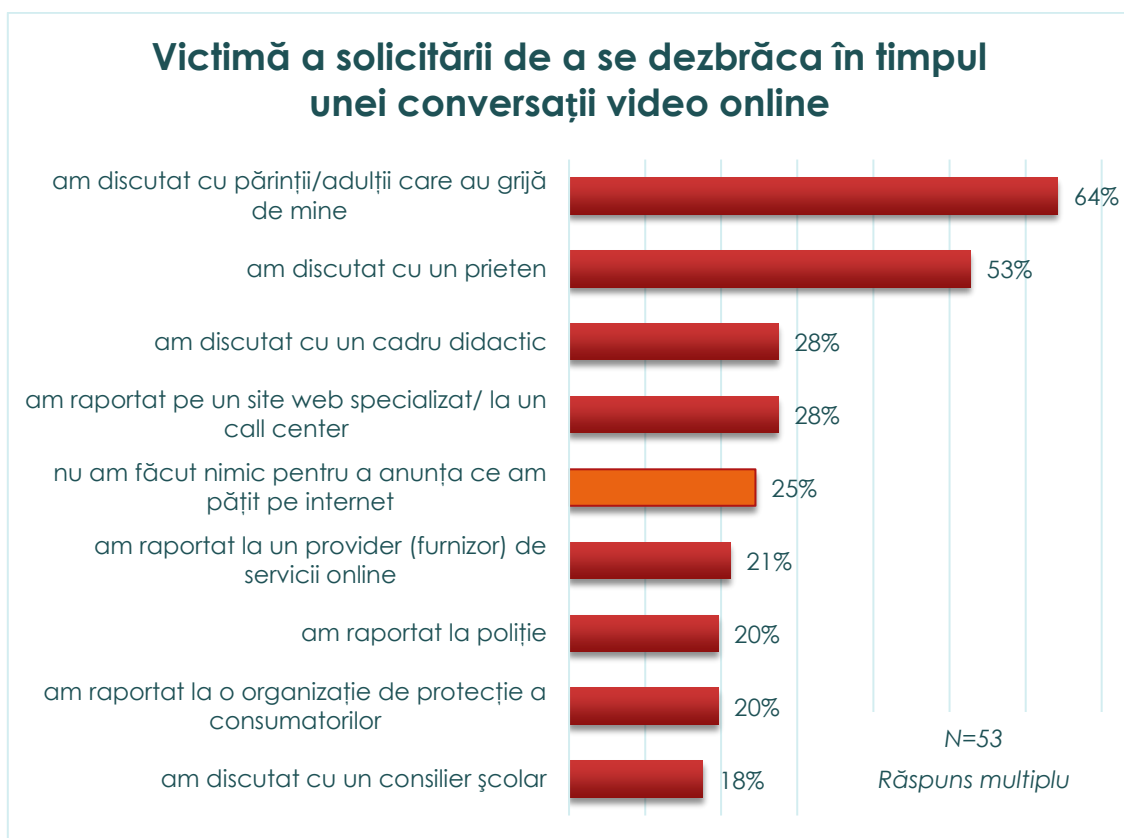
- Și în cazul avansurilor sexuale pe internet, minorii care s-au aflat într-o astfel de situație au discutat îndeosebi cu prietenii lor. Totuși, jumătate dintre ei declară că au discutat și cu părinții ori cu adulții care au grijă de ei.
- La poliție au raportat 7% dintre elevi, însă aproximativ o treime nu au făcut niciun demers pentru a anunța ce au pățit pe internet.

- Cei mai mulți minori cărora li s-au solicitat materiale foto sau video în care erau nud sau în ipostaze intime sau sexuale au discutat cu prietenii lor despre acest fapt.
- Mai puțin de jumătate afirmă că au discutat cu părinții lor, iar 3% chiar au raportat la poliție că li s-au solicitat astfel de materiale.
- Proporția celor care nu au făcut nimic pentru a anunța că li s-au solicitat materiale de acest fel este destul de mare (35%).

- Dintre cei 53 de elevi cărora li s-a solicitat să se dezbrace în timpul conversațiilor video online astfel încât interlocutorul/ interlocutoarea să vadă, cei mai mulți (34 de minori) au discutat despre acest lucru cu părinții lor.
- În cazul acestei fapte, sunt mai mulți cei care au afirmat că au discutat cu părinții decât cei care au discutat cu prietenii lor.
- 15 au discutat cu un cadru didactic, tot atâția au raportat pe un site web specializat sau la un call center, în timp ce 11 dintre acești elevi au raportat fapta inclusiv la poliție.
- Un sfert dintre ei nu au luat nicio măsură pentru a anunța ce au pățit în timpul conversațiilor video online.

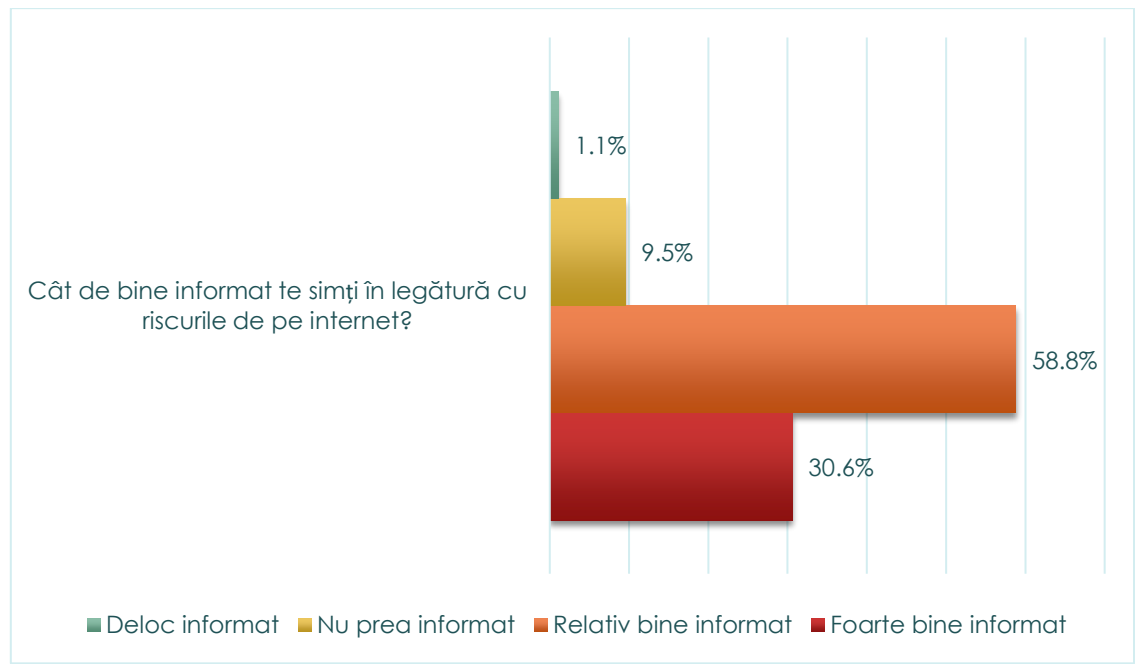
1.13 Care au fost motivele care te-au făcut să nu spui nimic despre ceea ce ai pățit pe internet?

- Motivul cel mai frecvent invocat de către elevi atunci când nu au acționat în legătură cu incidentele online cu care s-au confruntat este percepția unui grad de risc redus al situațiilor, diminuarea consecințelor negative și lipsa de importanță a evenimentelor propriu-zise. Drept urmare, o parte semnificativă dintre respondenți au considerat că pot rezolva singuri situațiile dezagreabile, fără intervenția altor persoane sau instituții.
- Din cauza experiențelor negative din mediul virtual, o pondere semnificativă a copiilor chestionați au indicat emoții precum frica, teama și rușinea fie față de părinți, fie față de prieteni, drept cauze ale interiorizării evenimentelor neplăcute.
- În ultimă instanță, elevii au indicat lipsa de încredere în potențialele soluții ca justificare a nedivulgării unor situații victimale, considerând că dacă ar fi cerut ajutorul, efectele ar fi fost aproape inexistente.

Informarea elevilor despre siguranța pe internet și despre riscurile din mediul online

1.14 Cât de bine informat te simți în legătură cu riscurile de pe internet?

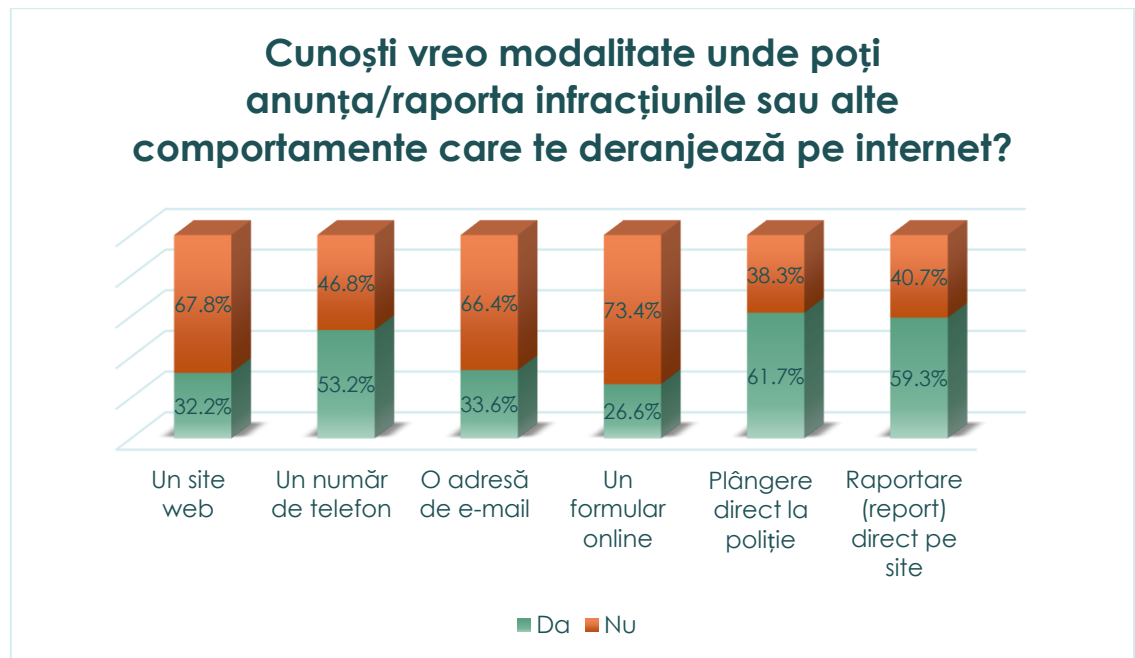
- 89,4% dintre respondenți au considerat că sunt suficient de bine informați în legătură cu riscurile de pe internet, aproximativ același grad de încredere fiind resimțit atât de elevii care învață în mediul urban, cât și de cei din mediul rural.

- Luând în considerare vârsta elevilor care au participat la sondajul de opinie, se constată o scădere a încrederii în propriile abilități de evitare a riscurilor de pe internet o dată cu înaintarea în vârstă. Astfel, 44,6% dintre respondenții cu vârsta sub 14 ani consideră că sunt informați, în timp ce doar 24,4% dintre cei cu vârsta peste 15 ani declară că dețin suficiente informații.

1.15 Cunoști vreo modalitate unde poți anunța/ raporta infracțiunile sau alte comportamente care te deranjează pe internet?

- Cei mai mulți dintre elevi au susținut că știu că pot raporta la poliție sau direct pe site evenimentele neplăcute cu care se întâlnesc. 53,2% dintre aceștia au declarat că știu și un număr de telefon pe care îl pot apela în caz de nevoie.
- Doar aproximativ o treime dintre elevi aveau cunoștințe despre faptul că pot anunța prin intermediul email-ului, site-urilor sau al formularelor online comportamentele deranjante de pe internet.

- Categoria de vârstă care a afirmat că știe în cea mai mare măsură modalitățile de raportare a infracțiunilor sau a altor comportamente care îi deranjează pe internet este cea a elevilor sub 14 ani. Dintre cei care au declarat că sunt informați cu privire la modalitățile de raportare, aproximativ 75% învățau în unități de învățământ din mediul urban.

1.16 Ce informații consideri că ți-ar fi utile pentru a fi în siguranță pe internet?

- În ceea ce privește informațiile necesare pentru a fi în siguranță pe internet, cei mai mulți dintre respondenți au apreciat necesitatea asimilării unor detalii cu privire la rețelele de socializare, menționând elemente precum siguranța conturilor aferente diverselor servicii, exploatarea datelor personale, respectiv furtul de identitate. O altă pondere semnificativă a răspunsurilor a făcut referire la necesitatea dobândirii unor noțiuni specifice domeniului IT: protecția față de viruși, metodele utilizate de hackeri, cât și elemente aprofundate precum crearea unor soft-uri dedicate de protecție, utilizarea VPN, protecția în fața unor

amenințări de tip flooding. Totodată, au evidențiat importanța cunoașterii unor elemente de diferențiere a conținutului sigur de cel potențial dăunător.

- Nu în ultimul rând, aceștia au subliniat importanța informațiilor cu privire la tipurile de infracțiuni conexe mediului online, consecințele acestora, cât și instituțiile abilitate la care pot apela în cazul în care devin victime ale acestor infracțiuni.
- Răspunsurile oferite de elevi relevă un interes crescut față de utilizarea de rețelelor de socializare în defavoarea altor tipuri de informații, aplicații sau site-uri. De altfel, o mare parte dintre respondenți au declarat că au suficiente informații pentru a fi în siguranță, folosindu-se de resursele disponibile în mediul digital pentru a-și actualiza cunoștințele în domeniu.

Rezultatele interviurilor

Interviuri cu cadrele didactice

1.17 În primul rând, dumneavoastră considerați că există riscuri pe internet?

„Internetul este o provocare pentru toți, adulți și copii, dar adulții pot și au maturitatea să renunțe sau să ia lucrurile bune de pe internet și nu cele rele, pe când copiii pot fi atrași de multe lucruri greșite”.

- Profesorii intervievați au fost în unanimitate de părere că există multe categorii de riscuri pe internet, atât pentru copii, cât și pentru adulți. Diferența majoră în cazul copiilor constă în faptul că sunt mult mai vulnerabili la aceste riscuri, întrucât ei nu pot discerne la fel de ușor între bine și rău, dar nici între ceea ce este real și ce nu. *„Ei nu pot discerne între bine și rău, iar răul este prezentat atât de bine mascat ... încât dă impresia unui altfel de bine sau, în cel mai rău caz, de rău nevinovat”.*
- Astfel, riscurile asociate internetului au fost expuse în mod gradual, de la cele mai „simple”, legate de starea de sănătate, trecând prin cele psihologice și comportamentale, până la cele de natură infracțională.
- Cei mai mulți profesori s-au referit la riscurile de natură medicală asociate cu stilul de viață static întreținut de expunerea prelungită la internet a minorilor (cum ar fi problemele ce țin de vedere, de obezitate, dureri de spate, amețeli etc.).
- Categoria de riscuri cel mai accentuată de către profesori a fost a celor de natură psihologică: dependența de internet, închidere în sine a copiilor, *„problemele lor emoționale se adânceau”, percepție eronată asupra realității – „felul în care înțeleg ei cunoașterea a devenit superficial, parțial, nerealist”, „nu mai pot discerne între ceea ce este real și ceea ce este fals”, scădere a atenției și a*

capacității de concentrare în procesul învățării, „limitarea vocabularului și probleme de scriere”, „o capacitate creatoare scăzută”.

- De asemenea, cadrele didactice au făcut referire și la problemele din sfera comportamentală – agresivitate în limbaj, violență verbală și fizică, slaba capacitate de a empatiza cu ceilalți, comportamente discriminatorii, „o agitație, o nerăbdare, o irascibilitate pe planul acesta al comportamentului, al modului cum se manifestau ei, o nervozitate crescută în anumite situații” – precum și din sfera socializării – alterarea relațiilor cu cei din jur, deteriorarea relațiilor interpersonale, evitarea comunicării directe, față în față, „și atunci când trebuia făcută, era defectuoasă”, teama de a socializa.
- În opinia profesorilor, expunerea accidentală sau intenționată la materiale cu un conținut dăunător, care pot prezenta violență, chiar instigare la violență sau discriminare, ori materiale pornografice, sunt riscurile care pot să apară cel mai frecvent atunci când elevii se conectează la internet. În plus, ei consideră că hărțuirea pe internet (cyberbullying-ul) este o problemă frecventă pentru elevi, despre care aud din ce în ce mai des.
- Deși mai puțin frecvente, profesorii sunt de părere că elevii pot fi expuși pe internet și la riscuri mult mai mari, cele din sfera criminalității informatice. Astfel, în primul rând din cauza vârstei mici, a expunerii prelungite la internet și a naivității specifice vârstei, asociate cu lipsa supravegherii din partea adulților, minorii pot fi victimizați în mai mare măsură decât adulții. La aceste caracteristici se adaugă și faptul că „nu avem niciodată siguranța că persoana care este în spatele calculatorului este cine credem noi că este de fapt” sau ce intenții are acea persoană.
- Divulgarea cu ușurință a datelor cu caracter personal către persoane necunoscute sau expunerea acestora pe internet „la liber”, în asociere cu pericolele care pot veni „prin camera de chat, messenger, video”, prin rețelele de socializare, chiar prin jocurile online, îi pot pune pe minori în situații de victimizare din ce în ce mai grave: de la furtul de date personale și folosirea acestora pentru a face postări în numele lor, la furtul de date de pe cardul părinților sau chiar șantaj și pornografie infantilă pe internet. Mai mult, profesorii cred că elevii lor pot fi atrași ca victime

*„Nu avem niciodată
siguranța că
persoana care este
în spatele
calculatorului este
cine credem noi că
este de fapt.”*

în rețele de trafic de persoane („discutând cu ei direct îi pot convinge (alții) foarte ușor să se întâlnească în viața reală”).

- Inclusiv atacurile electronice de tip phishing sunt posibile, în opinia profesorilor, atunci când minorii încearcă să introducă date de pe cardurile părinților pe site-uri despre care nu își dau seama că sunt nesigure.
- De asemenea, cadrele didactice sunt de părere că elevii pot fi atrași și de cealaltă parte, a infractorilor: „pot fi atrași în diverse ... combinații, trafic de persoane, pot fi puși să fure, să spargă tot felul de conturi, fiind buni la informatică, unii sunt folosiți”.

1.18 Cum apreciați nivelul de competență al elevilor dvs. în utilizarea internetului?

- Profesorii intervievați sunt de părere că elevii pot fi împărțiți, în funcție de competențele lor în utilizarea internetului, în mai multe categorii.
- Astfel, există categoria celor care provin din medii sărace, care nu au acces la un smartphone sau la un calculator. Acești copii sunt lipsiți atât de minime competențe în mânăuirea dispozitivelor și navigarea pe internet, cât și de cunoștințele necesare navigării pe internet în siguranță.
- Apoi, cea mai mare parte a elevilor din intervalul de vârstă 10-17 ani sunt cei care au la îndemână un smartphone sau alt dispozitiv mobil, poate chiar au acces la un laptop sau un computer și care se descurcă atât în a redacta documente, în a căuta informație pe internet, dar cel mai mult se pricep la jocurile online și la utilizarea rețelelor de socializare, postarea de fotografii pe internet și la conversațiile prin intermediul aplicațiilor de instant messaging.
- De cele mai multe ori, competențele lor se rezumă la aceste activități, fără a ști mai multe lucruri despre internet și despre utilizarea acestuia în siguranță, prin urmare sunt foarte vulnerabili, întrucât au acces facil la tehnologie, însă nu au cunoștințe despre riscurile de pe internet sau despre cum să navigheze în siguranță, care să vină în completarea acestui acces facil.

„Unii știu mai mult, alții mai puțin, unii sunt mai interesați, alții nu”.

„Sunt unii pricepuți în utilizarea internetului, dar unii nu au cum pentru că nu au posibilitatea de a exersa”.

- Există însă și categoria minorilor care au competențe digitale avansate, care de multe ori îi depășesc pe profesorii lor, dar care sunt și foarte bine informați despre ceea ce se poate întâmpla pe internet și cum să preîntâmpine evenimentele neplăcute. Aceștia au, de obicei, vârste mai mari (14-15 ani), precum și o preocupare deosebită în domeniul informatic, se pricep nu numai la navigarea pe internet, unii dintre ei având inclusiv cunoștințe de programare.
- Profesorii sunt de părere că nu vârsta elevilor este cea mai importantă în dobândirea abilităților digitale de către copii, întrucât ei „parcă s-au născut cu abilitatea de a mânui aceste dispozitive, de a le mânui cu pricepere” comparativ cu adulții, care învață cu mai mari dificultăți cum să utilizeze dispozitivele și aplicațiile. Aceste abilități le au de la vârste foarte mici, când ajung la vârsta de 10 ani fiind deja utilizatori experimentați ai internetului. Bineînțeles, o dată cu vârsta crește și nivelul de cunoștințe, chiar de înțelegere, însă profesorii consideră că sunt mult mai importante interesul și pasiunea pentru domeniul informatic.

1.19 Accesează internetul în principal de pe dispozitivele mobile (ex. de pe telefon) sau de pe calculatoare (laptop, PC)? Pentru ce anume folosesc ei internetul?

„De pe telefon cu siguranță.”

- Din ceea ce au sesizat profesorii, elevii accesează internetul cel mai mult de pe telefoanele mobile inteligente – smartphone. Astfel, dispozitivele mobile de acest tip au câștigat teren în detrimentul computerelor sau al laptopurilor, chiar și în fața tabletelor, întrucât sunt foarte ușor de manevrat și prezintă avantajul că pot intra pe internet fără a fi supravegheați, oriunde s-ar afla și oricând.
- Unii dintre profesori cred că faptul că prețul abonamentelor la internet prin intermediul telefoanelor mobile a scăzut foarte mult și este accesibil oricui a condus și la răspândirea pe scară largă a utilizării acestui mod de conectare la internet. Chiar și în cazul în care unii dintre ei nu au internet pe propriul telefon, oricând se găsesc „colegi binevoitori care le fac hotspot”.
- Deși utilizarea telefoanelor mobile este interzisă prin regulamentele școlare, elevii tot găsesc momente în care să se conecteze la internet, mai ales în timpul

„Majoritatea se rezumă la a utiliza internetul doar pentru rețelele de socializare”.

„Majoritatea îl folosesc pentru rețelele de socializare, foarte puțin sunt cei care-l utilizează pentru a studia...”

„Se postează între ei, filmează orice prostioară.”

„Mai sunt și cei pasionați de calculatoare, care caută și aplicații pentru calculatoare, se interesează de noutățile din domeniu.”

pauzelor. Există profesori care au remarcat că elevii utilizează telefoanelor mobile inclus în timpul orelor, chiar dacă le este interzis acest lucru.

- De asemenea, există școli care au propriile rețele Wi-fi, ceea ce le înlesnește elevilor conectarea la internet de pe telefoanele mobile, dar acest lucru nu creează diferențe semnificative, întrucât cei mai mulți au deja internet pe propriile telefoane.
- Mai mult, o dată cu desfășurarea cursurilor online, profesorii au remarcat că există foarte mulți elevi care s-au conectat la acestea tot prin intermediul telefoanelor mobile, fiind mai puțini cei care s-au conectat de pe alte dispozitive – tablete, laptopuri etc.
- Minorii, așa cum îi percep profesorii lor, folosesc internetul de pe telefon în special în scopuri recreative, pentru comunicare, socializare, căutare de muzică, căutare de jocuri, seriale, site-uri de modă, site-uri de cumpărături și, mai ales băieții, pentru a juca diverse jocuri în rețea.
- Mai puțin este utilizat pentru informare, documentare sau studiu, însă atunci când au diverse sarcini școlare care implică să caute anumite informații sau în perioada școlii online, elevii utilizează telefonul în mod suplimentar, pe lângă celelalte activități pe care le desfășurau deja pe internet.
- Au existat și profesori care au atras atenția asupra faptului că sunt frecvente situațiile în care minorii se fotografiază între ei sau își fac filmulețe pe care apoi le și postează pe internet. De asemenea, profesorii au atras atenția și asupra filmărilor/ postărilor pe care elevii le fac în afara orelor de școală, „chestii teribiliste”, postări pe care le fac „tocmai din dorința de a ieși în față, de a epata”.
- Așa cum remarcă unul dintre profesori, „în ultima perioadă a scăzut interesul față de calculator”, „nu mai sunt atrași cum erau acum 10 ani să zicem, și asta datorită faptului că acum au telefoane mobile inteligente și este mult mai ușor să acceseze internetul nefiind supravegheați”.
- Totuși, „sunt și copii pasionați de informatică sau de gaming și atunci folosesc laptopul sau calculatorul”. De asemenea, acestea sunt utilizate și în situația în care copiii au diverse teme sau proiecte pentru școală pentru care trebuie să utilizeze un editor de text (ex. Word) sau să caute mai amănunțit informație.

„Sunt conectați permanent, stau izolați, singuri, cu căștile în urechi și cu telefonul în mână.”

„Acum două generații elevii nu foloseau rețelele de socializare, ci mai mult pentru școală, accesau pe calculator de acasă.

Ultimele generații...stau cu telefonul în mână mereu, deși nu au voie cu el. Este tragedie să le închizi telefoanele.”

„Generațiile care vin sunt mult mai dependente de internet. În special în a IX-a și a X-a, în a XI-a și a XII-a parcă se vede că trece vârsta critică și sunt mai înțelepți.”

- Conectarea la internet prin intermediul calculatoarelor/ laptopurilor a crescut, însă, pe perioada școlii online, când au existat mulți copii (dintre cei ai căror părinți au avut posibilități financiare pentru a le procura și acest tip de dispozitive) care le-au utilizat.

1.20 În general, față de anii precedenți, ați observat modificări în comportamentul elevilor cu privire la utilizarea internetului?

- Cei mai mulți dintre profesorii intervievați afirmă cu tărie că timpul petrecut de elevi pe internet este mult mai mare decât în anii precedenți (de exemplu cu 6-7 ani în urmă), dar și că li s-a modificat comportamentul în acest interval de timp, ei își doresc să stea cât mai mult conectați la internet, întrucât s-a creat o adevărată dependență.
- În primul rând, această modificare este generată de faptul că au scăzut costurile conectării la internet cu trafic nelimitat (cu ceva timp înainte costurile erau mult mai mari, iar traficul de internet era limitat), acum „pentru că aproape toată lumea are internet nelimitat, automat că stau mult mai mult pe internet”.
- Apoi, „apar noutăți de la o zi la alta, deci evident comportamentul lor pe internet s-a modificat în ultimii ani, în funcție de aplicațiile pe care le au la dispoziție, nivelul de cunoaștere al internetului și al tuturor posibilităților pe care acesta le oferă”.
- Diferențele constau însă în modul de aplicare a regulilor acasă și la școală în privința internetului: astfel, acolo unde este aplicat regulamentul școlii care interzice prezența telefoanelor mobile în școală, elevii se joacă între ei, socializează și, în general, își acordă atenție unul altuia în cadrul colectivelor sau grupurile de prieteni. De asemenea, unii dintre profesori au remarcat diferențe între elevii care sunt monitorizați de către părinți și care folosesc internetul respectând niște reguli și cei care au libertatea de a folosi internetul mereu și care nu sunt supravegheați în nici un fel.

„Inclusiv afectiv, relațional, ei trăiesc într-o lume virtuală.”

- Acest lucru nu înseamnă că nu există tentația încălcării acestor reguli de către elevi și încercarea de a folosi telefonul mobil, mai ales pentru utilizarea rețelelor sociale sau pentru comunicare între ei, inclusiv în timpul orelor.
- Totuși, ca notă generală, este remarcat faptul că minorii (mai ales cei de vârste mai mari), sunt mult mai dependenți de dispozitivele mobile conectate la internet, că „relația lor devine mai emoțională cu telefonul și cu ceea ce apare acolo pe rețelele de socializare sau în altă parte”, în detrimentul comunicării tradiționale. „Nu mai stau în grupuri, nu mai comunică în mod tradițional, nu-și mai transmit emoțiile, iar timpul efectiv petrecut cu familia și prietenii scade”.

1.21 În opinia dumneavoastră, elevii sunt conștienți de riscurile la care se expun pe internet?

„Cei mici nu își dau seama atât de ușor că sunt la un click distanță de pericol”.

- „Generațiile care vin sunt mult mai dependente de internet. În special în a IX-a și a X-a, în a XI-a și a XII-a parcă se vede că trece vârsta critică și sunt mai înțelepți.”
- În opinia profesorilor, în general, elevii nu știu care sunt riscurile de pe internet, iar atunci când cunosc aceste riscuri, nu țin cont de acestea, considerând că lor nu li se poate întâmpla nimic. De fapt, elevii nu conștientizează cât de vulnerabili sunt în fața riscurilor de pe internet, „consideră că știu totul, că sunt invincibili, că dacă se ascund în spatele telefonului nu pot păți ceva rău, nu văd pericolul”.
- Unii dintre ei au aflat despre diferitele riscuri din mediul online din surse diverse: de la părinți, de la profesori, de la prieteni, unii s-au informat chiar de pe internet, pe diferite forumuri, canale YouTube, de la știri etc. Au existat și elevi care au aflat despre riscuri din întâlnirile organizate de către reprezentanți ai Poliției sau ONG-uri care activează în acest domeniu.
- Au existat cadre didactice care au observat, mai ales în ultima perioadă, că elevii au început să își pună problema protecției datelor cu caracter personal, dar și că au început să fie mai atenți la ceea ce spun pe internet, cum se exprimă sau la ce postează.
- Deși sursele de informare pot fi multiple, atât nivelul de informare, cât și cel de conștientizare al elevilor, susțin profesorii, țin de factori subiectivi precum vârsta

„Unii dintre ei au aflat, din păcate, și din experiența proprie”.

elevului, regulile impuse de către părinți și felul în care și părinții înțeleg utilizarea internetului în siguranță, precum și atenția, dar și nivelul de interes, curiozitatea față de acest subiect.

1.22 Sunt elevii dispuși să discute cu dumneavoastră despre ce fac ei pe internet? Dar despre problemele întâmpinate acolo?

„Efectiv, elevii se amuză și cred că fac glume inofensive, nu conștientizează că fac lucruri ilegale când sparg un cont de socializare.”

- De cele mai multe ori, elevii nu sunt dispuși să discute cu profesorii lor despre ce fac ei pe internet sau despre ce au pățit pe internet. Preferă să discute la modul ipotetic, despre situații ipotetice, atunci când sunt în colectiv, dar foarte rar se adresează cadrelor didactice sau consilierilor cu problemele personale întâmpinate pe internet.
- Au fost totuși situații în care profesorii au aflat despre victimizarea unor elevi pe internet, de la ei înșiși, de la părinți ori de la prieteni ai acestora. În aceste cazuri, în funcție de gravitatea situației, i-au îndrumat pe elevii în cauză să discute cu părinții ori cu adulți de încredere, s-a întrunit consiliul/comisia de disciplină la nivelul școlii, au chemat părinții elevilor implicați la școală sau i-au îndrumat pe elevii respectivi să depună plângere la poliție. Însă au existat și cazuri în care victimizarea se produsese cu mult timp în urmă, cadrele didactice aflând tardiv și nemaievând ce face.
- Profesorii au mai menționat și despre situații în care elevii au preferat să discute cu ei despre ceea ce li s-a întâmplat pe internet, decât să se adreseze părinților, motivul principal fiind „rușinea”, sentimentul de vinovăție sau teama de pedepse.
- În afara acestor situații, au fost amintiți elevii care locuiesc la cămin sau în gazdă, nefiind din localitatea în care se află școala. În cazul acestor minori, sunt frecvente situațiile în care părinții nu sunt deloc la curent cu ceea ce li se întâmplă copiilor lor în spațiul virtual.
- În privința „neregulilor” pe care le fac chiar elevii lor, profesorii sunt de părere că aceștia nici măcar nu conștientizează că fac fapte ilegale, care sunt pedepsite de lege sau care pot avea consecințe grave.

„Sunt unii [profesori, învățători] care, neintrând pe aceste rețele de socializare, nu conștientizează nici pericolele.”

- Există situații în care profesorii află chiar de pe internet, de pe rețelele de socializare, despre unele „farse” pe care le-au făcut elevii lor altor minori.
- De multe ori, din teribilism, minorii se laudă cu ceea ce au făcut – în cele mai multe situații fiind vorba ori de postări de filmulețe sau fotografii cu caracter sexual ori de spargerea unor conturi de pe rețelele de socializare și postarea în numele posesorilor conturilor – crezând că au făcut glume inofensive la adresa colegilor.

1.23 În opinia dvs., cadrele didactice (învățătorii, profesorii) sunt suficient pregătite în privința siguranței pe internet a elevilor?

- Opinia majoritară a profesorilor este că nu sunt suficient de bine pregătiți în ceea ce privește siguranța pe internet a elevilor lor, doar unii fiind la curent cu „lumea virtuală” și cu tot ceea ce implică ea. De altfel, ei consideră că „educația online se realizează în timp, necesită informații multiple, actualizate și o monitorizare atentă a mediului online”.
- De aici, părerile profesorilor se împart în două curente. Există profesori care consideră că, o dată ce și ei ar avea parte de suficiente informații și suficientă pregătire în acest domeniu, ar putea discuta ei înșiși cu elevii lor, ori la orele de dirigenție, ori la cele de informatică despre siguranța pe internet și despre riscurile din mediul online.
- Aceste discuții au loc deja, întrucât siguranța pe internet este prevăzută în manualele de informatică începând cu clasele de gimnaziu, dar „e o lecție dintr-un capitol, două ore”. De asemenea, și la orele de dirigenție există teme cu riscurile de pe internet și „fiecare diriginte, la clasa lui, o dată pe semestru, discută despre asta”. Prin urmare, ceea ce este prevăzut în mod oficial în programa școlară este considerat de către profesori ca fiind insuficient, având în vedere tendințele actuale.
- De cealaltă parte, sunt profesori care sunt de părere că nu ar putea să fie pregătiți pentru toate, întrucât fiecare este specializat pe o anumită disciplină și, deși mai discută cu elevii și despre siguranța pe internet, această temă ar trebui să fie

dezbătută cu elevii de personal specializat, „una e când vine o informare de la un cadru specializat și alta e când vine de la noi”.

„Riscuri și modul de gestionare în momentul în care apar”.

1.24 În ce privință simțiți nevoia de informații suplimentare?

- Profesorii consideră că le-ar fi utile mai ales informații suplimentare despre riscurile din mediul online, sunt unii care sunt de părere chiar că ar fi nevoie de „o formare profesională continuă în domeniul acesta”, întrucât „lucrurile se schimbă de la o zi la alta, riscurile se înmulțesc de la o zi la alta, noi adulții suntem mai puțin conectați și cred că orice informație în plus pentru noi ar fi utilă oricând, chiar dacă azi suntem învățați să facem față unor riscuri, mâine s-ar putea să fie alte riscuri mai mari”.
- Pe lângă informațiile necesare referitoare la riscurile din mediul online și modalitățile de prevenire a unor infracțiuni, profesorii doresc să știe care sunt pârgghiile prin care îi pot ajuta pe elevii lor în situația în care aceștia ar deveni victime, „modalități de rezolvare a unor situații care s-au întâmplat și toate instituțiile care ne-ar putea ajuta să rezolvăm o problemă”.
- Pregătirea pentru modul de gestionare a unor astfel de situații este solicitată de către cadrele didactice întrucât „nefiind pregătiți nici din punct de vedere informațional, neavând nici o strategie de lucru unitară, fiecare profesor se confruntă cu un anumit tip de problemă și atunci el trebuie să îi facă față așa cum știe el, cu puterea pe care o are el, cu dezvoltarea și priceperea pe care le are el în domeniul acesta”.

1.25 Ce considerați că ar trebui să conțină o campanie preventivă referitoare la siguranța în mediul online dedicată elevilor? Cine ar trebui să fie implicat într-o astfel de campanie?

- Profesorii sunt de părere că o campanie dedicată riscurilor de pe internet ar fi necesară nu numai pentru elevi, ci în aceeași măsură și pentru profesori și pentru

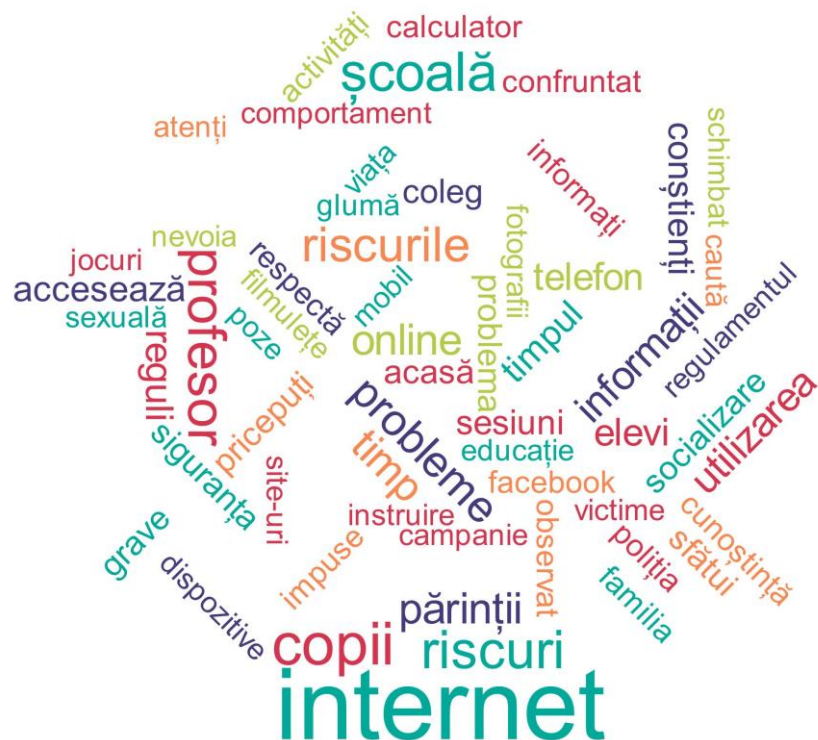
„Urmăresc cu mare interes atunci când le sunt prezentate cazuri concrete și, cu siguranță, ar duce la o mai mare conștientizare a pericolelor care există.”

„În momentul în care un polițist spune <am avut un caz, de pe internet...>, într-adevăr ascultă cu mai mare atenție, par să fie într-adevăr îngrijorați de ce li s-ar putea întâmpla”.

părinți. Astfel, persoanele adulte, care sunt responsabile de siguranța copiilor – inclusiv în mediul online – să fie în cunoștință de cauză în privința riscurilor și să poată gestiona situațiile de victimizare, atunci când acestea apar.

- Temele ar putea fi comune pentru toate părțile implicate, elevi, profesori, părinți și ar trebui să se refere la riscurile de pe rețelele de socializare, reguli care te pot proteja, protecția datelor cu caracter personal, aplicații, plăți online, „variante sănătoase de conectare, copiii au nevoie de conectare”, conținutul care trebuie/ nu trebuie accesat, precum și granița dintre comunicare și hărțuire, granița dintre glumă și infracțiune, consecințele legale ale unor fapte săvârșite pe internet, consecințele victimizării.
- O campanie privind siguranța în mediul online ar trebui orientată pe două paliere, unul pe informare și prevenție, care să cuprindă informații, efectele – atât pentru victimă, cât și pentru „infractor” – răspunderea penală și soluțiile – și unul pe partea aplicată, care să aducă în prim plan victimele sau persoanele care au avut de suferit prin activitatea desfășurată în on-line. „Puterea exemplului este cea mai bună modalitate de învățare”.
- Cadrele didactice sunt de părere că ar trebui atrași mai mulți factori într-o astfel de campanie – toți factorii educaționali – care să aibă un mesaj unitar, scurt, direct, care să îi sensibilizeze pe copii – ar trebui să existe o colaborare între poliție, specialiști IT, ONG-uri, inspectoratul școlar județean prin Casa Corpului Didactic, DGASPC.
- Copiii sunt mult mai receptivi la tot ceea ce vine din afara școlii, susțin profesorii, și orice discuții cu reprezentanții unor instituții li se par mult mai utile.
- Pentru a ajunge mesajul cât mai bine la elevi și să fie internalizat de către aceștia, ar trebui utilizat „tot ceea ce poate avea un impact major, vizual, auditiv asupra elevilor, tinerilor”.
- Sesiunile/ întâlnirile cu elevii ar fi de preferat să fie susținute de către persoane „care se pricep foarte bine la asta și care să știe cum să mânuiască cuvintele și care să fie la curent cu tot ce se întâmplă pe internet”. Să fie IT-iști foarte pricepuți, dar care și știu să vorbească elevilor, polițiști care au instrumentat cazuri de infracțiuni informatice, psihologi.

- De asemenea, profesorii sunt de părere că, într-o campanie preventivă ar trebui atrase persoane care au fost victime, chiar colegi de vârsta lor, care să vină să le vorbească, ori persoane reprezentative, care să „aducă mesaje cu impact emoțional, întrucât informația este recepționată mai bine când vorbește din punctul lor de vedere (al copiilor)”.
- Astfel, aceste sesiuni ar trebui să fie susținute de către persoane avizate, să conțină materiale video și expuneri de cazuri concrete, să le pună la dispoziție informații despre situații care s-au petrecut și despre urmările acelor situații, „în situația cutare s-a întâmplat cutare”.

Interviuri cu polițiștii

1.26 Evoluția criminalității informatice

- În percepția polițiștilor, fenomenul criminalității informatice a urmat în ultimii ani un trend ascendent, observându-se o diversificare a modurilor de operare și a complexității acestora. Evoluția tehnologică rapidă și numărul tot mai mare de persoane care au acces la ea și o utilizează și-au pus amprenta și pe modul în care infracțiunile din mediul online sunt comise. De asemenea, accesul relativ facil și liber la instrumente de anonimizare, de gestionare a unor conexiuni și servere multiple prin intermediul cărora procesează cantități mari de date și caracterul transnațional au condus la provocări noi în ceea ce privește investigarea acestor cauze și tragerea la răspundere a celor implicați.
- În ceea ce privește modurile de operare folosite de autori, polițiștii constată o dezvoltare a grupurilor de persoane care discută și fac schimb de informații sau software-uri pentru eficientizarea atacurilor, dar și a grupurilor de indivizi care au preocupări similare și fac schimb de materiale ce conțin pornografie infantilă.
- Infracțiunile informatice cele mai întâlnite în cazuistica polițiștilor în care au fost implicați minori, atât în calitate de victime, cât și în calitate de autori, sunt pornografia infantilă și atacurile cibernetice.
- Este însă important de precizat că, în totalul persoanelor implicate în infracțiuni informatice, minorii au o pondere destul de mică. De asemenea, atunci când sunt implicați în infracțiuni informatice, aceștia sunt mai des victime decât autori.

1.27 Atacurile cibernetice

Moduri de operare

- Victimizarea minorilor prin atacuri cibernetice vizează de obicei obținerea unor date cu caracter personal, a accesului la sistemele informatice pe care aceștia le utilizează, pentru ca ulterior, infractorii să poată dobândi foloase materiale.

Infracțiunile informatice în care sunt implicați minorii cel mai des sunt atacurile cibernetice și pornografia infantilă.

În totalul infracțiunilor informatice, minorii sunt implicați mai degrabă în calitate de victime.

Au existat cazuri în care autorii au contactat direct victimele prin intermediul rețelelor de socializare folosind conturi false sau furate

Persoanele sub 18 ani sunt ținte aproape sigure pentru că au acces la multiple dispozitive, folosesc parole simple, sunt ușor de manipulat și nu realizează importanța datelor și credențialelor conturilor pe care le gestionează. De asemenea, persoanele sub 18 ani sunt prezente de la vârste tot mai fragede pe rețelele de socializare.

- Astfel, au existat cazuri în care autorii au contactat direct victimele prin intermediul rețelelor de socializare folosind conturi false sau furate, au purtat discuții cu acestea, iar după o anumită perioadă, au determinat victimele să le ofere parola de acces sau codul de resetare al parolei, preluând controlul asupra contului respectiv.
- În cazul atacurilor cibernetice, în calitate de autori, minorii utilizează cardurile bancare ale părinților fără acordul acestora pentru a face diferite tranzacții online, iar în momentul în care părinții constată că le lipsesc bani din cont, depun plângere la poliție, neștiind că autorul este propriul copil.
- O altă situație din sfera atacurilor cibernetice este cea în care minorii accesează fără drept conturi de socializare ale colegilor sau prietenilor, fie prin utilizarea unor programe informatice, fie prin simpla „ghicire” a parolelor, care de multe ori nu îndeplinesc condițiile minime de complexitate.
- Există anumiți autori al căror unic scop este acela de a dovedi că pot obține astfel de date, fără să urmărească utilizarea datelor ulterior pentru alte scopuri, lăudându-se în grupul lor de prieteni sau cunoștințe cu abilitățile lor informatice.
- Un alt mod de operare în care sunt implicați și minori în calitate de autori este atacul cibernetic de tip Defacement, care presupune accesarea neautorizată a unor pagini web și schimbarea aspectului vizual al acestora, acesta fiind un act pe care îl realizează pentru a fi apreciați și admirați în anturajul lor.

Datele socio-demografice ale victimelor nu sunt relevante în cazul atacurilor cibernetice.

Profilul victimelor

- Victimele atacurilor cibernetice au vârste variate, de la copii foarte mici, care au sub 10 ani, până la elevi de liceu, având în vedere că minorii încep să utilizeze internetul de la vârste tot mai fragede.

- Victimele pot fi atât de sex masculin, cât și de sex feminin. Mediul de rezidență al persoanelor țintite de autori nu este relevant în cazul atacurilor cibernetice.
- Pot deveni victime copii care au acces la dispozitive conectate la internet de orice fel (smartphone, tabletă, laptop, calculator), dar care nu au cunoștințe tehnice foarte avansate.
- Majoritatea copiilor care au devenit victime ale atacurilor cibernetice petrec mult timp singuri, nu au o relație foarte apropiată cu părinții și provin din familii dezorganizate cu venituri medii.
- În ceea ce privește performanțele școlare, minorii victimizați au rezultate medii spre slabe, deși există și cazuri în care copii care au o situație școlară bună sunt victimizați.

Profilul autorilor

Autorii atacurilor cibernetice sunt, în general, de sex masculin și au cunoștințe avansate de utilizare a calculatorului.

Autorii minori acționează de obicei individual, în timp ce autorii majori pot face parte din diverse rețele.

- Autorii minori ai atacurilor cibernetice au, în general, peste 15 ani, având nevoie de cunoștințe informatice avansate și complexe pentru a putea orchestra un astfel de atac. Sunt mai degrabă de sex masculin, locuiesc în mediul urban și provin din familii cu o situație materială bună.
- Au rezultate școlare medii, iar în mediul școlar sunt mai izolați, retrași, fără a avea prea mulți prieteni.
- Autorii minori acționează individual, dar accesează diverse forumuri pentru a-și forma noi competențe și pentru a obține programe informatice care să le faciliteze atacul „skill-urile sau cunoștințele tehnice le dobândeau ca urmare a accesării unor resurse, site-uri web unde alții îi învățau ce să facă”.
- De asemenea, în unele cazuri în care scopul atacului este răzbunarea sau umilirea unei persoane cunoscute, își analizează victima în prealabil.
- Autorii majori pot face parte din diverse rețele și acționează la întâmplare, profitând de orice vulnerabilitate „nu pot să spun că s-a făcut targetat (atacul), pe anumite victime, pur și simplu prin tool-urile pe care le aveau, verificau vulnerabilitățile pe o paletă mare de sisteme informatice și care erau vulnerabile, care le dădeau rezultate pozitive, acolo acționau”. Minorii sunt o țintă accesibilă

pentru aceștia, fiind prezenți foarte mult pe internet și ușor de manipulat. Majoritatea autorilor fie nu au antecedente penale, fie au antecedente legate tot de infracțiuni informatice.

- Au cunoștințe avansate în ceea ce privește utilizarea calculatoarelor și a internetului, nu de puține ori fiind absolvenți de studii superioare.

Mobilul faptelor

- Autorii minori comit astfel de fapte din teribilism, iar uneori chiar pentru interese materiale, pentru a obține bani sau pentru a se răzbuna pe diferite persoane (colegi, prieteni, iubiți/iubite, profesori etc.) „să le ceară date....le cer și bani, da, le pretind anumite sume de bani, dar și în scop de a se distra, de a se amuza, anumiți autori”.
- Autorii cu vârsta peste 18 ani urmăresc obținerea de foloase materiale, fie prin determinarea directă a victimei sau manipularea acesteia să trimită bani, fie prin obținerea unor date cu caracter personal, conturi, parole pe care să le poată exploata ulterior pentru alimentarea altor infracțiuni sau pentru foloase materiale.

1.28 Pornografia infantilă

Moduri de operare

- În ceea ce privește modurile de operare, în cazul pornografiei infantile pot apărea mai multe situații:
 - a. Relații de iubire între doi minori, în cadrul căreia fac schimb de diferite materiale cu conținut sexual explicit pe care le realizează singuri ca un pas normal în relația lor, iar în momentul în care cei doi se despart, apare șantajul, amenințarea sau batjocorirea celuilalt în grupul de prieteni sau în mediul online;
 - b. Minori care fac diverse „glume” față de persoane din anturajul lor și distribuie imagini sau filmulețe cu caracter sexual sau care conțin nuditate;
 - c. Persoane adulte care se folosesc de profiluri false pe site-urile de socializare pentru a obține imagini cu un caracter sexual explicit pentru propria plăcere,

- care constă fie doar în urmărirea unor astfel de imagini, fie chiar în realizarea efectivă de acte sexuale cu minori;
- d. Persoane adulte care se folosesc de profiluri false pe site-urile de socializare pentru a obține imagini cu un caracter sexual explicit pentru câștigarea unor sume de bani, fie prin vânzarea acestora către consumatorii de astfel de conținut, fie prin șantajarea victimei cu publicarea imaginilor;
 - e. Persoane adulte care manipulează minorii și care le promet acestora sume de bani sau relații de iubire de durată în schimbul fotografiilor sau filmelor cu caracter sexual;
 - f. Părinți care își abuzează sexual proprii copii și înregistrează sau fotografiază aceste acte, pe care le transmit persoanelor interesate pentru a obține foloase materiale de la aceștia;
 - g. Minori care intră în grupuri de WhatsApp/ Facebook/ Telegram/ Snapchat etc., care nu au ca tematică generală pornografia infantilă, dar unde apar și imagini cu acte sexuale cu minori sau cu minori în ipostaze sexuale, pe care ulterior le salvează în telefon sau le distribuie;
 - h. Minori care își fac fotografiile/filmulețe nud pe care nu le transmit mai departe, însă atunci când telefonul ajunge la prieteni/colegi, iar aceștia găsesc imaginile/întregirările respective, le transmit mai departe fără știrea victimei.

Relația autor-victimă

- Relația dintre autor și victimă este dependentă de modul de operare folosit. Astfel, autorul poate cunoaște foarte bine victima sau poate fi o persoană complet necunoscută.
- În situația în care victima este abordată de o persoană necunoscută, autorul petrece destul de mult timp alegând victima perfectă, folosind diverse informații pe care le poate accesa în prealabil: vârstă, număr de prieteni (dacă o persoană are foarte mulți prieteni în mediul online, autorul poate realiza că acceptă ușor cererile de prietenie de la persoane necunoscute), fotografii (locurile pe care le frecventează, hainele pe care le poartă, ipostazele în care alege să se immortalizeze), postări (citite sau muzică), comentarii etc.
- După întocmirea listei de informații, infractorii își pot construi discursul și modul de abordare al victimei astfel încât să obțină ceea ce își doresc „autorul major nu poate aborda pe cineva decât dacă înainte își, să zic așa, își tatonează terenul, își tatonează victima, trebuie să știe câte ceva despre ea. Pentru a fi cât mai ușor de abordat și convins să facă ceea ce el vrea să realizeze”.

Abordarea victimelor

- Modul de abordare este diferit în funcție de relația anterioară dintre autor și victimă.
- Victimele sunt, de obicei, abordate progresiv. Inițial se crează o conexiune între cei doi, iar ulterior autorul începe să solicite victimei imagini care nu au neapărat conținut sexual. În timp, imaginile solicitate devin din ce în ce mai explicite „se... face o trecere progresivă de la o fetiță îmbrăcată într-o rochiță , care se joacă în parc ..și după 2-3 convorbiri, discuții în care ” tu ai văzut vreodată cum arată ...? tu ai văzut vreodată?”...mai știu eu ce...și după aia așa, ușor, ușor se trece la un mod de exprimare tot mai vulgar, tot mai pornografic”.
- Autorii majori care vor să obțină imagini pornografice cu minori pentru propria plăcere obișnuiesc să trimită victimelor imagini cu alți copii în ipostaze

Victimele sunt abordate progresiv, iar autorii invocă diverse motive pentru aceste solicitări în funcție de relația pe care o au cu victima, făcându-i acesteia promisiuni pe baza nevoile identificate anterior.

asemănătoare pentru a-i convinge că totul este normal și că mulți alți copii de aceeași vârstă fac aceste lucruri „fiecare are acum un set de fotografii, de filmulețe, pe care le folosește ca o momeală”.

- În cadrul relațiilor de iubire, imaginile sexuale sunt cerute ca fiind o dovadă de iubire între cei doi și ca un pas normal în dezvoltarea acestor relații „vorbim în general despre adolescenți care, în cadrul relațiilor afective pe care le leagă între ei, consideră că este ceva foarte firesc ca la un anumit punct în relația lor să facă schimb de astfel de materiale, totul se petrece de comun acord... cred că nu au reprezentarea efectivă a pericolului la care se expun. Nu conștientizează că relația efectivă se va încheia peste o lună, peste un an, după care materialele respective ce-i înfățișează în astfel de ipostaze rămân, nu au nici un control asupra respectivelor materiale”.
- De asemenea, există victime cărora li se fac promisiuni de natură materială (bani, bunuri, contracte de muncă în străinătate etc.) sau afectivă (relație de lungă durată, întemeierea unei familii, căsătorie etc.) pentru a le determina să producă și să distribuie astfel de materiale.
- Aceste promisiuni sunt legate de procesul de studiere a victimei, prin care autorul își poate da seama care sunt nevoile victimei.

Mobilul faptelor

- În cazul pornografiei infantile mobilul faptelor este centrat mai mult pe obținerea plăcerii proprii, în detrimentul dobândirii de foloase materiale.
- Totodată, există persoane care caută să obțină doar bani din exploatarea imaginilor cu conținut sexual cu minori, în timp ce alții îmbină cele două nevoi.
- Un alt motiv pentru care persoanele ajung să fie implicate în cazuri de pornografie infantilă, mai ales în ceea ce privește autorii minori, este răzbunarea sau umilirea anumitor persoane pe care le cunosc deja din viața reală, fără a realiza că materialele produse sau distribuite de ei pot avea consecințe grave asupra victimei pe termen lung, dar și asupra autorilor, care nu realizează că ceea ce fac este ilegal.

Victimele provin din medii variate, însă majoritatea utilizează internetul de la vârste fragede, fără a avea însă o înțelegere aprofundată asupra caracteristicilor tehnice.

Majoritatea victimelor pornografiei infantile sunt de sex feminin.

Autorii infracțiunilor de pornografie infantilă nu au antecedente penale, acționează individual și studiază victima în prealabil.

Profilul victimelor

- Victimele pornografiei infantile pot avea vârste cuprinse între câteva luni (în cazul copiilor abuzați de părinți) și 18 ani.
- Majoritatea victimelor din cazurile instrumentate de polițiști erau de sex feminin, însă au fost și situații în care victimele erau de sex masculin. Această discrepanță între genuri ar putea fi în realitate mult mai mică, însă victimele de sex masculin sunt mai reticente în a vorbi despre situațiile de victimizare în care se află, astfel că aceste cazuri sunt și mai rar raportate.
- Mediul din care provin victimele este variat, acestea făcând parte atât din familii normale, cu o situație materială bună, cât și din familii dezorganizate care au condiții de trai mai scăzute. De asemenea, nu au fost observate discrepanțe între mediul urban sau rural ca mediu de proveniență al victimelor.
- Comunicarea cu părinții este una deficitară, copiii nefiindu-le ușor să se deschidă în fața acestora. O astfel de relație este fie evidentă, fie comunicarea dintre copii și părinți este concentrată doar pe aspecte cotidiene, fără a exista o aprofundare a subiectelor discutate și o împărtășire reală a sentimentelor.
- Victimele au în general o situație școlară bună, fără a ieși în evidență în cadrul unităților de învățământ din care fac parte. Utilizează internetul de la vârste fragede, dar nu au cunoștințe tehnice foarte detaliate și nu au o imagine clară asupra modului în care informația circulă pe internet.
- În ceea ce privește trăsăturile de personalitate ale victimelor, acestea au fost definite ca având o stimă de sine scăzută și o nevoie de afirmare și aprobare din partea celorlalți specifică vârstei.

Profilul autorilor

- Autorii sunt de sex masculin, pot avea vârste cuprinse între 13 și 20 ani sau 35 și 65 de ani, limite care sunt specifice anumitor moduri de operare.
- Majoritatea autorilor nu au antecedente penale sau au antecedente legate de infracțiuni contra libertății și integrității sexuale. De obicei, preferă să nu iasă în

evidență prin comportamentul lor social și sunt cunoscuți ca fiind persoane normale, respectuoase, care nu îi deranjează pe ceilalți.

- Studiază victima în prealabil și acționează individual, fără a face parte dintr-o rețea de pornografie infantilă, dar țin legătura cu persoane care au aceleași preocupări.
- În general, sunt persoane fără ocupație, dar care au studii medii sau superioare. Situația familială diferă de la caz la caz, existând persoane care sunt căsătorite, au copii, dar și persoane care locuiesc singure sau cu părinții, nefiind capabili să își întemeieze propria familie. De asemenea, o parte dintre autori au declarat că au suferit abuzuri în copilărie.
- În ceea ce privește autorii minori, aceștia provin din toate mediile sociale, au performanțe slabe spre medii la școală și au o situație familială deosebită: sunt crescuți de bunici, au părinții divorțați, cei din familie au probleme legate de dependența de alcool ori au ambii sau unul dintre părinți plecați în străinătate.

Autorii minori au o situație familială deosebită și au performanțe slabe spre medii la școală.

1.29 Factorii care influențează victimizarea și consecințele acesteia

- Vârsta prea mică și naivitatea asociată acesteia, lipsa supravegherii din partea părinților, cunoștințele scăzute în ceea ce privește utilizarea internetului și riscurile aferente, atât ale minorilor, cât și ale părinților, care nu știu ce să urmărească și cum să își supravegheze copiii, sunt factorii care favorizează victimizarea.
- De asemenea, starea materială precară îi poate determina pe minori să caute modalități de a câștiga bani ușor, cu instrumente pe care le au la îndemână și fără a se expune unor riscuri atât de mari.
- Curiozitatea asociată vârstei și influența puternică a grupului de prieteni pot constitui determinanți ai situației de victimizare.
- Consecințele victimizării sunt diverse: traume psihologice, scăderea performanțelor școlare, depresia, insomnia, tendințe de autoizolare, stima de sine scăzută, neîncrederea în alte persoane, mutarea la o altă unitate de

Victimizarea este de obicei una repetată, până când autorul epuizează toate metodele prin care poate obține un câștig de la victimă sau până când este prins.

învățământ, abandonul școlar, suicid, impact puternic asupra dezvoltării emoționale a minorului.

- Victimizarea este în cele mai multe dintre cazuri una care se repetă pe o lungă perioadă. În unele cazuri, victima poate fi revictimizată chiar și după mulți ani de la producerea evenimentului inițial, pentru că o dată ajunse pe internet, materialele, datele și informațiile pot fi distribuite și stocate de milioane de ori în toate colțurile lumii „Credeti-ne că la noi ajung, și când mai facem de exemplu percheziții informatice, găsim materiale din alte dosare mai vechi sau tot așa, cum ziceam, ele circulă, și tot le regăsim... Dacă-l întrebi pe-ăla care l-a deținut, nici el nu mai știe de unde-l are”.
- Minorul poate fi revictimizat de același autor de mai multe ori pentru a obține cât mai multe de la victimă sau poate fi revictimizat de alte persoane care nu au avut nicio legătură cu evenimentul inițial, dar care au intrat în posesia datelor. Aceștia la rândul lor fie pot, dacă identifică victima, să o șantajeze pentru obținerea de noi imagini sau acte sexuale în cazul pornografiei infantile, fie pentru a câștiga bani din vânzarea materialelor sau informațiilor către persoanele interesate în cazul ambelor tipuri de infracțiuni informatice.

1.30 Dificultăți în instrumentarea cazurilor

- Una dintre dificultățile majore care îngreunează activitatea de anchetare a infracțiunilor informatice este creată de caracterul transnațional al faptelor. Între multe din țările de origine ale autorilor sau ale victimelor și România cooperarea polițienească nu există, iar uneori, chiar dacă aceasta există, este anevoioasă.
- Aptitudinile informatice ale autorilor, care reușesc să își șteargă foarte bine urmele sau să își anonimneze conexiunile, dispunând de foarte multe astfel de programe gratuite și ușor accesibile, îngreunează de asemenea instrumentarea acestor cazuri.
- Există probleme și în a obține informații de la victimă pentru că pe parcursul anchetei intervin sentimente precum teama sau rușinea. Audierea minorilor se

face în prezența părinților, ceea ce pe unii dintre copii îi determină să nu ofere toate detaliile și informațiile polițiștilor.

- În cazul în care copiii vorbesc cu părinții lor despre experiențele prin care au trecut, părinții iau uneori decizii pripite și blochează anumite persoane sau site-uri, ori șterg dovezi importante, înainte de a apela la poliție „Cei mai mulți (dintre părinți) ..au...prima reacție...e să șteargă toate pozele...Să șteargă toate pozele, să șteargă profilul` copilului de pe internet...să rupă orice contact cu, cu cu...pedofilul ...cu agresorul...Ceea ce pe noi nu ne ajută!pentru că...ulterior...când încercăm să luăm...pașii..pe fir înapoi....ăăă...Nu mai avem pe ce!”.
- Au fost cazuri în care unii părinți au încercat să prindă ei înșiși făptuitorii, organizând întâlniri cu aceștia de pe profilul copilului, însă neavând experiența necesară, autorii și-au dat seama și au șters multe dintre dovezi.
- Totodată, dacă părinții nu știu cum să reacționeze corect atunci când copilul le mărturisește lucrurile prin care trece, acesta va fi mult mai reticent în a oferi detalii legate de cele petrecute.
- În situațiile în care nu există încredere și comunicare între părinți și copii, minorii vor încerca să ascundă situația în care se află, putând astfel șterge informații esențiale pentru anchetatori sau amâna declararea celor întâmplate „copiii dacă își realizează singuri acele materiale, de frică, da, pot spune că de frică să nu fie descoperiți de părinți sau de așa, șterg materialele respective”.
- De asemenea, în cadrul audierii, victimelor le este greu să se deschidă în fața unor persoane necunoscute așa cum sunt polițiștii pentru ei și să le ofere detalii intime și informații foarte personale „Audierea se face în cadrul unei singure întâlniri, iar la acea întâlnire trebuie creat un cadru propice în care el să se simtă cât de cât în largul său, lucru care este imposibil de realizat, din punctul meu de vedere, într-un birou...Apoi contactul copilului cu câțiva adulți străini pe care nu i-a întâlnit niciodată. Și oricât tact ai avea și oricât timp ai avea la dispoziție, inițiezi această legătură cu copilul, încerci să te împrietenești, să stabilești o legătură, și dintr-o dată, vrei nu vrei, trebuie să te referi la situația de victimizare prin care a trecut”.

Dificultățile întâmpinate de polițiști în instrumentarea infracțiunilor informatice pot fi determinate de autori, victime, familia acestora, limitările legislative sau tehnice.

- Raportarea întârziată a cazurilor și gradul ridicat de neraportare al faptelor constituie și ele piedici în anchetarea acestor infracțiuni. O mare parte dintre minorii care cad victime ale infracțiunilor informatice consideră că este suficient să blocheze anumite site-uri sau utilizatori. Aceste acțiuni le dau un sentiment fals de siguranță, însă datele personale, informațiile, fotografiile rămân în posesia autorilor sau ale altor persoane care au intrat în posesia acestora și pot fi folosite în continuare pentru diverse activități infracționale.
- De asemenea, există situații în care unitățile de învățământ la care învață minorii preferă să rezolve problemele la nivelul școlii, fără a implica alte instituții și fără să realizeze că „o simplă glumă între copii” poate avea repercusiuni grave asupra victimei pentru o lungă perioadă dacă nu sunt luate toate măsurile atunci când evenimentul are loc.
- Într-un caz specific ce a constat în distribuirea unei imagini cu un elev într-o ipostază umilitoare în grupul lui de prieteni, evenimentele petrecute nu au fost raportate de niciunul dintre cei implicați, deși aspectele erau cunoscute la nivelul unității de învățământ din care făceau parte toți elevii implicați. Cazul a fost adus la cunoștința polițiștilor doi ani mai târziu de către o persoană care nu avea nicio legătură cu evenimentul inițial. Astfel, fotografia respectivă ajunsese la un număr foarte mare de persoane, fără ca victima sau autorii inițiali să conștientizeze sau să își dorească acest lucru.
- Având în vedere că raportarea evenimentelor către poliție se face destul de târziu, când imaginile obținute au fost distribuite de foarte multe ori către multe persoane sau au fost postate pe diverse site-uri, minimizarea consecințelor asupra victimei și gestionarea situației este dificilă. Dacă victima ar raporta mai devreme situația în care se află, atunci și impactul asupra vieții acesteia ar putea fi redus „în momentul în care ai intrat în joc, avalanșa de efecte devine tot mai mare, tot mai puternică, tot mai...efectul este mai mare decât dacă l-am stopa de la început”.
- O altă dificultate cu care se confruntă polițiștii în instrumentarea cazurilor cu mai mulți autori minori este tendința acestora de a vorbi între ei și de a se coaliza pentru a nu oferi prea multe detalii. De asemenea, faptul că nu realizează

gravitatea faptei și că o tratează ca pe o glumă îi determină să nu dea informații și să considere discuția cu poliția ca pe un act de trădare îndreptat împotriva grupului lor de prieteni „Neînțelegând gravitatea faptei, ei n-au încredere nici în organele de poliție. Cum să aibă încredere într-un necunoscut? Și să-i zică lui tot ce are nevoie, dacă el se gândește „bă, da` eu îmi torn prietenii?” sau se gândesc din perspectiva asta „eu îmi torn prietenii” când el zice „da ce-a făcut ăla?, a pus o poză cu aia, am glumit doar”...Sau poate unii o văd, poate prea ...nu știu, văd niște consecințe”.

1.31 Rata de raportare și măsuri pentru creșterea acesteia

Rata de raportare a infracțiunilor informatice este foarte redusă, iar pentru creșterea acesteia, minorii și părinții acestora ar trebui informați cu privire la riscurile de pe internet și cum trebuie gestionate acestea.

- Rata de raportare în cazul infracțiunilor informatice este foarte redusă, fiind foarte mulți factori care influențează în mod negativ decizia de a apela la autorități: sentimentele victimei, modul în care a fost tratată sau educată, reacția celor din jur atunci când victima și-a făcut curajul să mărturisească cuiva evenimentele petrecute, încrederea în autorități, diminuarea gradului de pericol și a efectelor pe care le pot produce infracțiunile informatice.
- Pentru a determina creșterea ratei de raportare, polițiștii au considerat că ar fi utilă înființarea unui portal de sesizare a unor astfel de fapte, care să fie transmise către poliție și care să conțină câteva câmpuri obligatorii pentru a o putea trimite, astfel încât polițiștii să aibă de unde să pornească anchetarea infracțiunii sesizate, iar victimele să poată sesiza mai ușor situațiile în care se află.
- De asemenea, polițiștii susțin că informarea elevilor este esențială, astfel încât ei să realizeze că sunt victime ale unor infracțiuni și că ceea ce li se întâmplă nu este lipsit de importanță. Trebuie să știe că pot cere ajutorul autorităților și că autorii pot fi pedepsiți pentru acțiunile la care i-au supus.
- Totodată, este important ca părinții să fie învățați să reacționeze atunci când copiii le mărturisesc anumite lucruri, să gândească înainte, să acționeze cu multă atenție și să realizeze că trebuie să apeleze la poliție în astfel de cazuri, pentru a

minimiza efectele asupra copilului și pentru a evita revictimizarea „trebuie să învețe să exploateze momentul în care copilul este dispus să vorbească”.

1.32 Măsurile pentru reducerea victimizării

- Pentru a reduce victimizarea în cazul acestor tipuri de infracțiuni, polițiștii consideră că trebuie să existe un parteneriat solid între școală, părinți, poliție și organizații nonguvernamentale, astfel încât mesajele transmise și informațiile să ajungă către toți vectorii implicați în gestionarea situațiilor.
- Minorii trebuie informați foarte clar în legătură cu riscurile la care pot fi expuși pe internet. De asemenea, este necesară explicarea răspunderii penale în cazul infracțiunilor informatice, astfel încât ei să realizeze că și ceea ce fac pe internet sau prin intermediul dispozitivelor pe care le folosesc poate avea consecințe în viața reală.
- Mai mult, cei care se află în situații de victimizare trebuie să știe că există soluții pentru problemele cu care se confruntă și că există persoane care le pot oferi ajutorul pentru a ieși din situațiile pe care ei le cataloghează ca fiind „fără scăpare”.
- Un alt aspect important este informarea părinților în legătură cu aspectele menționate anterior, dar și referitor la semnele pe care trebuie să le urmărească, programele pe care le pot folosi pentru a putea supraveghea dispozitivele pe care le utilizează copilul, modul în care trebuie să reacționeze atunci când copiii le cer ajutorul și ce să evite să facă „ar trebui discutat cu părinții ca să instituie un așa zis control parental, dar nu sub forma unui dictatorial, sau... un control parental prietenesc”.
- În opinia polițiștilor, profesorii ar trebui să învețe că astfel de situații nu sunt ușor de gestionat și că, chiar dacă pare că au putut rezolva o situație punctuală la nivelul unității de învățământ, victimizarea minorilor poate continua și se poate agrava dacă nu iau toate măsurile necesare.

- În ceea ce privește poliția și atribuțiile acesteia, polițiștii consideră că ar trebui alocate mai multe resurse pentru gestionarea acestor infracțiuni: mai multe resurse umane pentru realizarea activităților de informare și prevenire astfel încât numărul cazurilor de copii care nu realizează ce fac să scadă, dar și mai multe investiții în calculatoare și tehnologie care să fie folosite în anchete pentru depistarea și tragerea la răspundere a persoanelor responsabile și care să țină pasul cu tehnologiile la care autorii au acces.

1.33 Campanie de informare

- În ceea ce privește o eventuală campanie de informare și prevenire a infracțiunilor informatice, polițiștii apreciază că aceasta ar trebui realizată pe mai multe paliere, astfel încât informațiile să ajungă la grupurile țintă direct implicate. Așadar, ar fi necesară implementarea unei campanii online adresată elevilor, o campanie prin intermediul mass-media adresată părinților și organizarea unor sesiuni de pregătire și informare a părinților și a cadrelor didactice, care să conțină informații mult mai detaliate.
- Polițiștii au propus și crearea unui canal de YouTube prin intermediul căruia să fie diseminate informații și în care să fie invitate diverse persoane publice care au ca public țintă aceeași categorie de vârstă. O altă propunere a fost legată de același canal de comunicare și a constat în introducerea unor clipuri de câteva secunde în locul reclamelor de pe YouTube, cu informații concise și care să îi direcționeze către un website unde să găsească informații detaliate.
- Informațiile ar trebui transmise prin intermediul aplicațiilor și dispozitivelor pe care minorii le folosesc cel mai des, astfel încât aceștia să fie înștiințați despre riscurile de pe internet și consecințele legale ale comportamentului online în timp ce navighează pe internet.
- De asemenea, au apreciat că ar trebui organizate întâlniri cu elevii, în cadrul cărora grupuri formate din reprezentanții mai multor instituții (poliție, D.G.A.S.P.C., specialiști IT, A.N.I.T.P., O.N.G.-uri) să poată răspunde la întrebările elevilor, să le

*Informații despre
infracțiunile
informatice*

*Răspunderea
penală și
consecințele legale
ale
comportamentului
din mediul online*

*Pașii de urmat în
cazul unei
eventuale
victimizări*

*Măsuri de
siguranță pentru
evitarea victimizării*

*Aplicații de
supraveghere a
activității online pe
care le pot folosi
părinții*

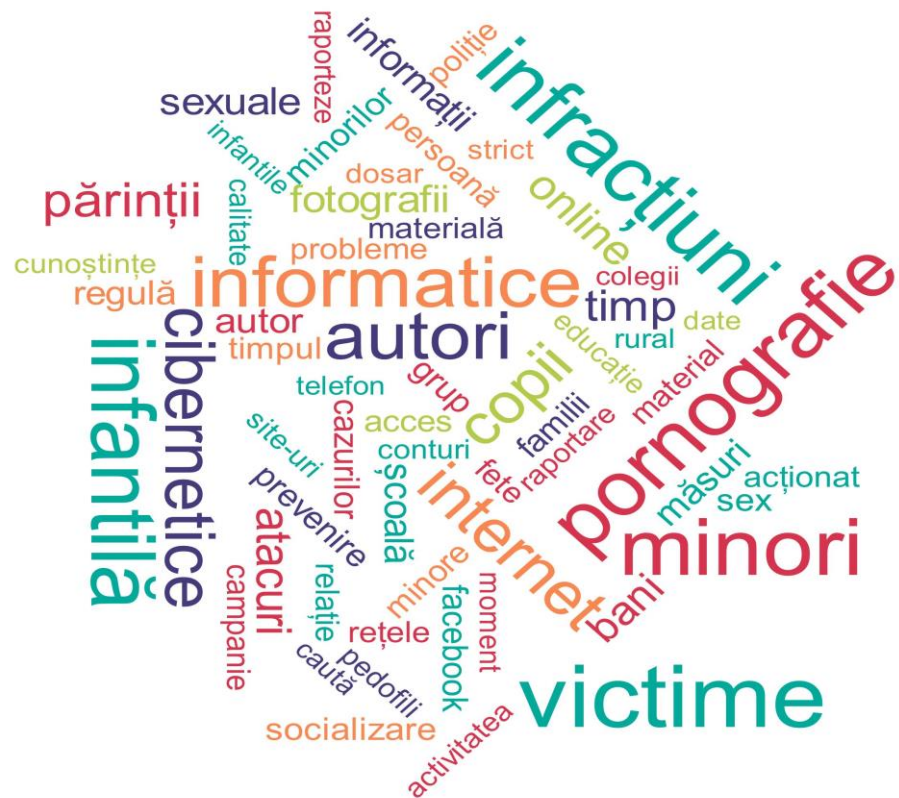

*Consecințele
victimizării asupra
minorilor*

dea exemple de cazuri concrete întâlnite și să le explice acestora prin materiale video adaptate vârstei lor cum pot evita victimizarea, dar și care pot fi efectele acesteia, în cazul în care devin victime ale infracțiunilor informatice.

- În ceea ce privește informațiile esențiale care ar trebui transmise elevilor, polițiștii au considerat că minorii ar trebui să cunoască definiția completă a pornografiei infantile astfel încât să înțeleagă că simpla deținere a unor astfel de imagini constituie infracțiune, că dacă sunt membri într-un grup de WhatsApp, Facebook, Telegram etc. în care se distribuie astfel de imagini comit o infracțiune și că informațiile care ajung pe internet nu mai pot fi complet șterse, acestea putând fi distribuite extrem de rapid.
- Totodată, polițiștii consideră că minorii trebuie să fie informați cu privire la pașii pe care trebuie să îi urmeze atunci când devin victime, precauțiile pe care le pot lua pentru a evita victimizarea (creșterea complexității parolelor utilizate, utilizarea de parole diferite pentru conturi diferite, evitarea stocării și transmiterii de documente sau date personale prin intermediul calculatoarelor sau conexiunilor nesecurizate etc.) și efectele graduale pe care le pot avea glumele dintre ei prin exemplificarea cu cazuri concrete.
- Pentru a modifica impresia autorilor că faptele comise nu au urmări atât de grave, crescând astfel riscul recidivei, minorilor ar trebui să le fie prezentate studii de caz sau înregistrări audio, bazate pe cazuri reale instrumentate de polițiști, în care să fie expuse efectele pe care le pot avea infracțiunile informatice asupra victimelor.
- Atât părinții, cât și profesorii ar trebui informați despre aplicațiile prin intermediul cărora pot supraveghea activitatea copiilor din mediul online, importanța comunicării eficiente, semnele pe care trebuie să le urmărească astfel încât să realizeze că minorul are o problemă, pașii pe care trebuie să îi urmeze și lucrurile pe care trebuie să evite să le facă, dar și informații despre instituțiile abilitate să intervină și procedura de urmat în momentul în care minorii se confruntă cu o astfel de infracțiune.

- Totodată, părinții și cadrele didactice ar trebui să înțeleagă că astfel de situații pot avea urmări pe termen lung, că nu e suficient să rezolve astfel de evenimente în mod punctual și că este necesar să se adreseze specialiștilor cât mai repede de la momentul în care iau la cunoștință despre producerea evenimentului, astfel încât efectele victimizării să fie reduse și să se poată lua măsuri împotriva autorului/autorilor.

Concluzii

- Se remarcă o pondere foarte mare a utilizatorilor zilnici de internet în rândul elevilor (peste 96%), dispozitivele personale fiind cele mai accesate mijloace, iar metoda autodidactă fiind calea de adaptare definitorie pentru cea mai mare parte a respondenților. Totodată, mijloacele de divertisment (rețele de socializare, vloguri, filme/seriale) acaparează agenda utilizatorilor. Odată cu înaintarea în vârstă apar manifestări ale consumerismului, în sensul în care tinerii se angajează în achiziții de bunuri și servicii de pe internet și creșterea sentimentului de siguranță față de mediul online.
- Rețelele de socializare ocupă un loc primordial în discursul elevilor, acestea fiind menționate de respondenți în subiecte precum modurile principale de utilizare ale internetului, preocuparea pentru siguranța contului (ex. înlocuirea periodică a parolei) cât și referitor la potențialele riscuri percepute, aceștia fiind îngrijorați cu privire la spargerea conturilor, conversațiile cu caracter indecent, solicitări din partea străinilor.
- Dincolo de acestea, în măsura solicitării ajutorului în cazul unor întâmplări nefericite, elevii apelează la cercul apropiat (prieteni, părinți), și mai puțin sau mai târziu, la autorități. Comunicarea deficitară a evenimentelor a fost strâns legată de diminuarea pericolului perceput cât și de rușine, acestea fiind urmate de neîncrederea în eventualele soluții. Referitor la aspectul soluțiilor, aceștia denotă autosuficiență atunci când se raportează la identificarea mijloacelor de protecție optime și alte informații necesare în vederea reducerii șanselor de a deveni victime.
- Dincolo de percepțiile minorilor, optica este diferită în cazul adulților, al persoanelor implicate în procesul educativ al celor dintâi. Într-o imagine de ansamblu, se conturează o trecere de la un cadru diminutiv, inofensiv, în viziunea elevilor, către unul mai sever conform accepțiunii cadrelor didactice intervievate. Astfel, remarcăm efectele severe, pe termen lung ale utilizării internetului, pornind de la afectarea stării de sănătate, atât pe plan fizic cât și emoțional, la

limitarea capacităților intelectuale, terminând cu amplificarea comportamentelor violente. Mai mult, incapacitatea de a discerne pericolele implicate de mediul online poate conduce la situații victimale ample (furtul unor date, trafic de persoane, complicitate). Elevii sunt apreciați ca având competențe limitate, foarte strâns legate de sfera divertismentului, sfera recreativă, foarte puțini dintre aceștia deținând cunoștințe tehnice. Mai mult, slaba pregătire în domeniu se răsfrânge și asupra profesorilor, astfel aceștia neavând mijloace de sprijin și îndrumare.

- În opinia celor care gestionează dosarele legate de infracțiuni informatice aflăm că faptele constatate frecvent în care pot fi regăsiți minori fie ca autori, fie ca victime, sunt cele de pornografie infantilă sau atacuri cibernetice. Ambele situații sunt în strânsă legătura cu rețelele de socializare, conturile aferente acestora fiind vizate de atacuri pentru prima categorie de fapte sau utilizate drept căi de comunicare în primă fază, iar ulterior mijloc de distribuire a unui conținut compromițător, în cea de-a doua categorie.
- Conform celor expuse de polițiști, cauzele victimizării minorilor sunt multiple, însă nu pot fi atribuite exclusiv victimelor. Astfel, elemente precum slaba supraveghere a activității online, absența unor cunoștințe în ceea ce privește riscurile utilizării internetului se răsfrâng și asupra părinților. De asemenea, sub imperiul curiozității cât și al presiunilor sociale crește riscul de victimizare al tinerilor. Mai mult, accesarea facilă a serviciilor digitale poate contura impresia generării unor câștiguri cu aceeași lejeritate, fapt remarcat îndeosebi în cazurile celor cu o situație materială precară. Ca ultim aspect, efectele pe termen lung sunt cele mai severe, un risc care crește dat fiind faptul că victimizarea minorilor se poate întinde pe o perioadă îndelungată, cu autori variați, chiar la un interval mare după primul eveniment.
- Date fiind abilitățile informatice ale răufăcătorilor cât și originile acestora, polițiștii se confruntă cu dificultăți în identificarea acestora. La rândul său, moralul victimei influențează buna desfășurare a anchetei, întrucât, din cauza temerilor sau a rușinii, aceasta nu pune la dispoziție informațiile necesare în instrumentarea dosarelor. Tot în rândul piedicilor pe care le întâmpină polițiștii menționăm:

dorința victimelor sau a apropiaților acestora de a rezolva probleme cu mijloace proprii, ignorarea proporțiilor problemei, raportarea tardivă a faptei, dezvoltarea unor sisteme de tip omerta între minori.

- În vederea reducerii victimizării, atât în rândul profesorilor cât și al polițiștilor, a fost apreciată ideea demarării unui parteneriat care să implice mulți actori (școală, părinți, poliție, ONG-uri, A.N.I.T.P., D.G.A.S.P.C.), având grupuri țintă variate, cu scopul informării asupra unor elemente de siguranță pe internet.

Contact

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
INSPECTORATUL GENERAL AL POLIȚIEI ROMÂNE

Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității

Februarie 2021

București, Str. Domnița Anastasia nr. 1, sector 5

Telefon: 021/208 25 25 int. 26039

<https://www.politiaromana.ro/ro/structura-politiei-romane/unitati-centrale/institutul-de-cercetare-si-prevenire-a-criminalitatii>